


Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

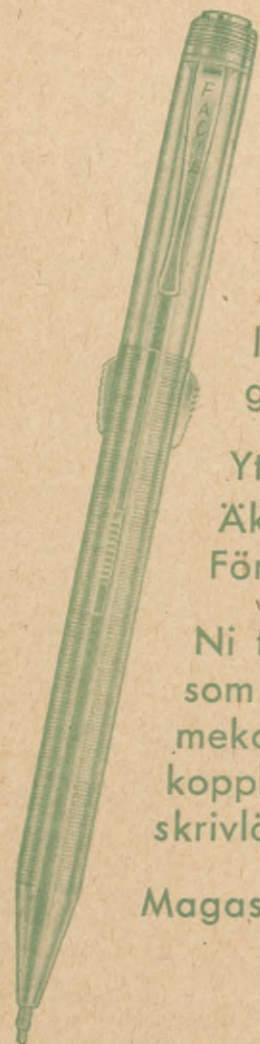


Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA



N:r 6
Juni.
1950.
Pris 65 öre



FACIL

enda svenska
helautomatiska
4-färgspennan.

Absolut toppkva-
litet — ett (1) års
garanti.

Ytbehandling:
Äkta guldförg. kr. 36.—
Försilvrad „ 22.—

Ni tager den färg
som önskas, varvid
mekanismen automatiskt
kopplar tillbaka den i
skrivläge befintliga.

Magasin för 12 reservstift.

Försäljes hos bok-, pappershandlare och specialaffärer
samt direkt från:

Aktiebolaget A. G. SVENSSON

KONTORSVARUINDUSTRI

TELEFON 180 18 - 198 41 - 225 09 HÄLSINGBORG

AB STÅLMANUFAKTUR

KAFFETRYCKKOKAREN

SPARPETTER

i rostfritt stål, som sparar kaffe med 40 %
mot den gamla kokmetoden och framstäl-
ler ett förnämligt kaffe med högre arom
trots mindre kaffemängd, bildar ingen
garvsyra, kokar icke över.

ATERFÖRSÄLJES

hos varje välsorterad järn- & bosättnings-
affär samt i varuhusen.

FÖRSÄLJNINGSKONTOR:

Drottninggatan 30
Stockholm
Tel. 21 47 11

Pilfinksgatan 8
Göteborg
Tel. 16 20 23



Björnekulla har riktig saft . . .

VÄLJ
ER
FAVORIT-
SMAK:
apelsin
hallon
jordgubb
körsbär
svarta
vinbär
blandad
saft

Björnekullas saft är en ren naturpro-
dukt, framställd ur fullmogna bär och
frukter. Den är kallrörd och lagom
sötad med riktigt socker.
Njut och bjud på frisk, törstsläckande
Björnekulla-saft i sommarvärmen.
God också som måltidsdryck året runt.

★

Glöm inte bort Björnekullas utsökt
fina marmelader, goda till efterrätter
och smörgås.
Ni tjänar på att alltid köpa Björne-
kulla.

BJÖRNEKULLA

i konsumentbutiker landet runt

Malmö Folkets Park

Södra Sveriges Förnämsta Nöjesetablissemang

Förnämlig konsertmusik

Kontinentala artister

Moderna jazzorkestrar

Populär gammaldans

Stort Tivoli

Eleganta

belysningsarrangement

Utkommer varje månad

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

13:e årgången

Ansvarig utgivare: Einar Hiller.
Redaktör: Sixten Hammarberg.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.
Annonsspriser: 1/1 sid. 275:—,
1/2 sid. 140:—, 1/4 sid. 75:—,
småannonser 65 öre pr mm.
Prenumerationspriser: helt år 7:—,
halvt år 4:—.



Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Huvudredaktionen i Stockholm:
Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

Lokalredaktionen i Malmö:
Kamrergatan 3. Tel. 753 44.
Postgironr 95 00 65.

Behövlig opposition

Debatten om ålderdomshemmen och åldringsvården har nu fortgått en avsevärd tid, och skärmytslingarna mellan olika meningsriktningar — för eller mot Ivar Lo-Johansson — blossa fortfarande upp då och då som små ilska eldsvådor här och var i pressen. Det kan närmare förklaras så, att den gode Ivar Lo avlossade sin första salva för omkring ett år sedan i form av en serie artiklar beledsagade av ett betydande bildflöde — interiörer från åldringarnas värld — i veckotidningen Vi. Författaren fick redan då, och senare i en radiodiskussion, mycket påskrivet av "socialvårdssakkunniga", som betecknade hans kampanj som ovederhäftig — ett försök att ge folk en riktig vrånbild av åldringsvården i vårt land. Ivar Lo är emellertid envis som en traktor i det sörmländska landskap, där han är född. Han försvann visserligen ur tidningen Vi:s spalter efter att ha plöjt djupa fåror i folkopinionen med sina skildringar av åldrandets Sverige. Men han dök plötsligt upp på nytt i en annan tidning, i Folket i Bild, där hans traktors larvfötter på nytt började kasta jordklumpar i ögonen på välputsade byråkrater.

Vad har då Ivar Lo-Johansson gjort — och varför är man arg på honom? Kort sagt har han dragit upp en stor debatt om åldringsvården, kritiserat våra bristande anordningar för att möta ett åldrande samhälle, både ifråga om vårdmöjligheter, rent praktiska anordningar för åldringarnas bästa, samt vårt sätt att se på och umgås med åldringar på ett naturligt och humant sätt. Från motståndarsidan — från socialvårdstjänstemän och direkt ansvariga inom so-

cialvård och förvaltning — har svarats, att kritiken skjutit över och på sidan av målet. Man är på ansvarigt håll väl medveten om bristerna. Man bygger nya ålderdomshem och moderniserar vårdmetoderna i takt med vad den ekonomiska situationen och socialvårdens resurser tillåter. Författarens skönlitterära dimbildning, en kritik som grundas på bristande kunskaper om vår åldringsvårds principer och praktiska organisation, är knappast ägnad att underlätta det betydelsefulla arbete som pågår för att göra livet lättare för våra gamla. Man anför bl. a., att det är felaktigt att använda uttryck såsom "koncentrationsläger" om vissa ålderdomshem, "där de flesta gamla ingenting annat ha att ta sig för än att sitta på sin sängkant och invänta döden" o. s. v.

Det är naturligtvis inte möjligt att här mera ingående syssla med för- och mot synpunkter i den förda diskussionen om åldringsvården. Vi vilja emellertid dock först säga något om de hårda orden. Ordet "koncentrationsläger" behöver kanske inte uppfattas i dess ursprungliga och allmängiltiga betydelse. Det behöver väl knappast i det sammanhanget framhållas, att ålderdomshemmen inte äro inrättningar, som hota med spöstraff och andra fysiska pinoanordningar. Men en psykisk isolering kan vara svår nog, även om man får mat, vila och den goda omvårdnad många ålderdomshem på ett nästan rörande systematiskt sätt erbjuder klientelet. Vi skola här med ett exempel, som visserligen tillhör specialproblemen, d. v. s. ligger något på sidan om det egentliga åldringsproblemet, belysa vad vi vilja ha sagt. Vi träffade en gång en ung

Fattigvården bort — ny socialhjälpslag kommer

Förslag till socialhjälpslag, en lag som skall ersätta nu gällande fattigvårdslag, har nu överlämnats till socialdepartementet av Socialvårdskommittén. I samband härmed föreslås också en genomgripande omorganisation av hela socialvården. En mängd kommunala styrelser och nämnder skola försvinna och ersättas av en socialnämnd för varje kommun.

I betänkandets huvuddel, som behandlar socialhjälpslagen, framhålles att en viktig utgångspunkt är att ett effektivt hjälpssystem måste innefatta en generell och behovsprövd hjälpform, som garanterar medborgaren erforderlig hjälp i varje faktiskt nödläge och som icke utrustas med sådana egenskaper att den anses nedsättande för mottagaren. Socialhjälpn skall fylla denna uppgift och vara en sådan med andra grenar av socialvården likvärdig hjälpform.

Strävandena att förebygga att hjälpbehov uppstår måste tillgodoses i mycket högre grad än som sker inom fattigvården.

Socialhjälpn bör inriktas på att ge icke blott uppehälle och

vård utan även bidrag till yrkesutbildning, startandet av en mindre verksamhet m. m.

Beräffande socialvårdens anstalter föreslås en del kompletteringar till tidigare beslut om ålderdomshem. Det skall utom ålderdomshemmen finnas försörjningshem för yngre och medelålders personer som är arbetsföra men likväl ej försörjningsdugliga. Dessa hem skall erbjuda goda arbetsmöjligheter (jordbruk m. m.). Kommittén beräknar att endast ett par behövas per landstingsområde och föreslår att det pålägges landstingen att med statsbidrag anordna och driva försörjningshem.

Kostnaderna för olika anordningar förutsättes skola utgå genom betydande statsanslag så att den sociala omvårdnaden inte skall bli beroende av kommunernas skiftande resurser med hänsyn till deras storlek, skatteunderlag m. m. Då förslaget kom oss tillhanda vid själva pressläggningen av detta nummer ha vi för avsikt att återkomma till denna — inte minst för de tuberkulösa betydelsefulla fråga senare.

man — en lungkonvalescent — som av brist på lämplig bostad hänvisats till sin hemsöckens ålderdomshem. Det är orätt att påstå att han led någon lekamlig nöd. Han hade av allt att döma både bra husrum och tillräckligt med föda plus en rikligt tilltagen fritid. Men livet i den ålderdomliga miljön hade grundlagt en mindervärdighets- och obotlighetskänsla, som det var minst sagt beklämmande för en utomstående att taga del av. Om den unge mannen använde uttrycket "koncentrationsläger" som beteckning på sin vistelseort, förstår man honom ganska bra i alla fall. För säkerhets skull skall till detta anföras, att Socialvårdskommittén i sin utredning om ålderdomshemmen klart påvisat det oriktiga i att dessa på en del håll utnyttjas som konvalescenthem för f. d. sanatoriepatienter. Förslag om mera differentierade vårdformer — specialanstalter av olika slag för olika kategorier av sjuka som vårdas på ålderdomshemmen — har också föreslagits av denna kommitte. Vårt exempel visar emellertid, att man inte bör hänga upp sig allt för mycket på ord och formuleringar, om man vet vilka realiteter som ligger bakom orden.

Motsättningen mellan författaren och "socialvårdsbyråkraterna" bottnar nog till en del i, att man talar olika språk. Tjänstemannen rör sig ofta med ett sakligt och knasstrigt språk, ett språk som stelnat i tabeller, siffror och sakligt torra fakta. Den breda folkopinionen lyssnar säkerligen med större intresse till en skönlitterär skildring av ett socialt problem utan tabeller och kurvor men med ett fantasieggande bildspråk. Däri ligger nog mycket av hemligheten med Ivar Lo-Johanssons alarmklocka.

Författaren har emellertid — därmed mena vi inte

bara Ivar Lo-Johansson — i dagens samhälle, med en alltmera expanderande socialvård, en betydelsefull uppgift att skapa förståelse, inte bara för åldersvård utan för hela skalan av sociala frågor. Som en allmän rekommendation man kanske kan tänka sig ett visst samarbete i framtiden mellan de skönlitterära verkstäderna och byråkraterna, d. v. s. författarna kan inhämta en hel del fakta, statistik och elementära sakuppgifter, från de sociala tjänstemännen, innan man ger sig in på alltför vidlyftiga spekulationer över hur välfärdssamhället skall se ut. Därmed undviker man att folkopinionen — som tycks ha större intresse för skönlitterärt tankeätt än socialstatistikens torra och sakliga språk — får en allt för dimmig bild på näthinnan av författarnas skönlitterära fernissa.

All överkänslighet för kritik bör emellertid stoppas undan. Kritik av sociala förhållanden har hittills i många fall blottat nya områden, brister och avsigtdor i den mänskliga samlevnaden. Socialminister Möller tycks inte själv tillhöra de överkänsliga, när det gäller sociala förhållanden och hans departements arbetsområde. I sin kommentar till Ivar Lo-Johanssons artiklar i *Folket i Bild* framhåller socialministern klart och otvetydigt, att en sådan kritik har en uppgift att fylla, även om kritiken mot åldersvården kom något sent, då man i stort sett från ansvarigt håll igångsatt åtgärder för bristernas avhjälpande. Detta uttalande kan vara en tankeställare för författare och andra som arbeta för samhällets tillfrisknande, att rikta sina strålkastare och skarpvässade pennor mot nya, hittills försummade utmarker i det demokratiska folkhemmet.

Sixten Hammarberg.

MAN skriver I PRESSEN



DEBATTEN OM KVACKSALVERIET

blev en livlig tillställning i riksdagen med motionären i frågan, Rickard Lindström, som huvudaktör. *Aftontidningen* skriver bl. a. i sitt referat från riksdagsförhandlingarna:

Sällan har en riksdagsmotionär gått till en plädering med kärleksfullare laddade argumentpåsar än Rickard Lindström. Han kom rustad med polisutredningar, homeopatiska pulverpåsar, medicinflaskor, annonsklipp, reklamtryck och dylikt i mängd. Han berättade om den kloka gumman i Lomma, som rått en fru att koka en levande råtta i mjölk och låta hennes nattvåtande pojke dricka råttbuljongen för att häva åkomsten. (En gammal folklig hästkur, vars chockverkan lär ha lett till åsyftat resultat i vissa fall). Han berättade vidare om kvackaren, som förklarade att en patient var full av mask, som åt upp näringen som nerverna skulle leva av.

Han drog också till första kammarens beskådan upp ett visitkort för naturläkaren Inga Johansson (Messias), som på detta kort förklarade sig behandla bl. a. tbc och kräfta. Det var i sanning en talande exempelsamling.

Första kammarens enda läkare, hr Lundgren från Umeå, var bestämd motståndare till lagförbud mot kvacksalveriet. Det var tydligen också den gamle chiropraktorförsvaren Lindblom från Falun, churu ingen på läktaren kunde höra hela hans anförande, lågmält som det var. Så mycket kunde i varje fall uppfattas, att enligt hans uppgifter 500.000 människor använder homeopatiska läkemedel.

Debatten visade, att det skulle bli svårt med gränsdragningen vid en ev. lagstiftning, och det blev som väntat varken något förbud mot kvacksalveri eller någon utredning i frågan. I övrigt vilja vi hänvisa till Sven Vallmarks artikel i detta nummer: "De lungsjuka och kvacksalveriet".

DET ÄR EN SAMHÄLLSEKONOMISK FRÅGA

framhåller bl. a. förbundsordförande Frans Nilsson i *Frihet* på tal om de partiellt arbetsförs rätt till arbete:

Vad en inplacering av de s. k. partiellt arbetsföra i produktionen betyder ur ekonomiska synpunkter står väl också tämligen klart. En undersökning gjord under 30-talet, som för övrigt också låg till grund för socialvårdskommitténs beräkningar, utvisade att ungefär 250.000 personer skulle vara i behov av invalidpension. Vid en senare undersökning hade antalet reducerats till 160.000. I realiteten är det bara 133.000 som behövt utnyttja densamma. Enär det under denna tid inte skett en så kraftig nedgång i antalet partiellt arbetsföra som denna siffra tyder på, ges ingen annan förklaring än att det under den rådande högkonjunkturen varit lättare även för de partiellt arbetsföra att erhålla arbete. Resultatet härav har blivit, om

man utgår från att var och en av dessa genomsnittligt skulle uppburit 1.000 kr. om året i invalidpension, att en statsutgift på över 100 miljoner kronor om året inbesparats och därtill åtskilliga tiotal miljoner i inbärande fattigvårdsutgifter.

Härtill skall emellertid också läggas värdet av den produktiva insatsen, som kanske inte är så lätt att uppskatta, men som även den rör sig om åtskilliga miljoner kronor. Enbart i skatter torde dessa ha inbetalat mer än hela arbetsvärden kostar.

NÅGRA TALANDE EXEMPEL

på de svårigheter f. d. sanatoriepatienter ha att brottas med återgavs av förbundssekreterare Kurt Kristiansson vid den i förra numret av *Status* refererade arbetsvårdskonferensen i Medborgarhuset i Stockholm. Tidningen *Metallarbetaren* ägnar dessa stort intresse och citerar ur Kristianssons anförande:

Jag hade för en tid sedan tillfälle att gå genom en större industri, och jag fann att ett stort antal arbetsuppgifter lämpade sig för partiellt arbetsföra. Jag framförde denna åsikt för industriledningen, omtalade hr Kristiansson. Ja, jag hade nog rätt, menade vederbörande, men dessa platser är förbehållna idrottsmän och musiker.

Sekr. Kristiansson kunde också dra ett annat, skrämmande exempel. Det var från en lungsjuka hårda livsöde. Denne hade blivit utskrivna från sanatorium och förklarad smittofri av läkare. Trots att det i vanliga fall är mycket svårt för tidigare lungsjuka att få anställning lyckades det för honom att få en portvaktssyssla tillsammans med tre friska arbetskamrater. Han hemlighöll inte sin tidigare sjukdom för kamraterna, men han fick snart erfaras, att det inte alla gånger är nyttigt att säga vad sant är. Ätminstone hade det i detta fall varit klokt att inte tala om sitt förflutna. Det befanns nämligen, att de friska portvakterna tog saken på ett sätt, som tyvärr är alltför allmänt på arbetsplatserna även i vår s. k. upplysta tid. De gjorde en hemställan till företagsledningen att deras f. d. lungsjuka arbetskamrat borde avskedas från tjänsten. Företagsledningen föll till föga inför deras krav och mannen blev avskedad.

Tidningen uttrycker sin stora sympati för f. d. sanatoriepatienters strävanden för arbete och försörjning och skriver som slutkommentar till de anförda exemplen.

Där partiellt arbetsföra mycket väl skulle ha kunnat göra en samhällsgagnande insats och dessutom kunnat försörja sig själva, på dessa platser skulle friska och för andra mera krävande uppgifter användbara unga män arbeta, därför att de skulle ges större möjligheter att hävda sig i sin idrott eller i sitt utövande som musiker. Var det inte någon som i ett liknande sammanhang nämnde något om bomullsidrottsmän? Eller talade om idrottens uppgift?

Englands manliga sjuksköterskor

Bristen på sjukvårdspersonal har vid några tillfällen fört fram tanken på "manliga sjuksköterskor" i Sverige, men längre än till några tidningsartiklar i frågan ha vi knappast kommit. Det förefaller som om man inte tagit frågan om "de manliga systrarna" på fullt allvar hos oss.

I England utgöres f. n. sjuksköterskekåren av 20 procent manliga sjukvårdare. Siffran visar, att de manliga systrarna slagit igenom i England. Av denna artikel framgår också bl. a., att samarbetet mellan "manliga och kvinnliga systrar" i stort sett fungerar bra och att "de manliga systrarna" visat sig särskilt lämpliga inom vissa grenar av sjukvården.



En patient på Runwell-sjukhuset i Essex, England, lidande av nervösa och psykiska rubbningar, tas om hand av såväl manliga som kvinnliga sköterskor. Manliga "systrar" har visat sig utomordentligt användbara när det gäller vårdnaden om psykiskt sjuka.



Manliga sjuksköterskor har blivit populära i England. Här håller ett par manliga sköterskeelever på att byta förband på en blindtarmspatient på Hackney-sjukhuset i London.

Manliga sjuksköterskor har numera vunnit insteg på de brittiska sjukhusen, och de uppfyller sina åligganden med den äran. Anledningen till att mannen vunnit insteg på detta område, som sedan Krimkrigets dagar varit ett rent kvinnligt yrke, är dels att söka i den stora brist på sköterskekraft som just nu råder i England, dels i att åtskilliga av de soldater, som under kriget tjänstgjorde som sjukvårdare, bårbärare och ambulanspersonal visat en sådan fallenhet för vårdnaden av sjuka, att de efter krigets slut känt sig böjda att fortsätta på den inslagna banan.

Bland en del äldre sjuksystrar finns det fortfarande en viss fördom mot de manliga "inkräktarna" inom sjukvården, men denna uppfattning delas lyckligtvis icke av de mera framsynta översköterskorna och sjukhusmödrarna, som funnit att "samskolesystemet" under utbildningstiden visat sig vara stimulerande för såväl de kvinnliga som de manliga eleverna, som i fredlig tävlan försöker göra sitt bästa. De ger de manliga sjuksköterskorna sitt fulla gillande för deras insatser, speciellt när det gäller vårdnaden av psykiskt sjuka.

År 1938 var endast omkring 10 procent av de sjukhusanställda sjuksköterskorna i England män, men idag utgör den manliga engelska sjuksköterskekåren 20 procent av samtliga sjukvårdare. På våren 1949 fanns det 9.723 utbildade manliga sjuksköterskor och 5.731 manliga sjuksköterskeelever, samtliga med heltidstjänstgöring på sjukhusen.



Engelsk sjukvård av idag förenar fysisk träning och medicinsk behandling på ett utmärkt sätt. Patienten ska inte enbart ligga i en säng och vänta på hälsan. Skadade organ och lemmar måste tränas i praktisk funktion med övningar och gymnastik under medicinsk kontroll.

Utbildningen av manliga sjuksköterskor går i stort sett efter samma principer som "systrarnas". Normalt antas de manliga sjuksköterskorna till utbildningskurserna i åldern mellan 18 och 30 år, men män som visar synnerligen stor fallenhet för sjukvård eller som utmärkt sig som goda sjukvårdare under kriget kan tas emot även fast de fyllt de 30. Utbildningen tar vanligen tre år (på en del sjukhus fyra år) och omfattar såväl teoretisk utbildning som praktisk tjänstgöring på kliniker och avslutas med statlig sjuksköterskeexamen. Klarar eleven denna, är han berättigad till titeln "State Registered Nurse" (statligt examinerad sjuksköterska).

Under utbildningstiden får den manliga eleven gå både på medicinsk och kirurgisk avdelning, får lära sig sköta såväl akuta som kroniska psykiska sjukdomsfall samt manliga patienters veneriska sjukdomar. Kursplanen för den manlige eleven är densamma som för den kvinnliga med undantag av att den manliga icke behöver befatta sig med kvinnosjukdomar. Och varken som elev eller utexaminerad sköterska behöver han tjänstgöra på kvinnliga avdelningar.

Vad de psykiska sjukdomarna beträffar, har männen visat sig synnerligen värdefulla vid vårdnaden av dem. Utbildningstiden för manliga sjuksköterskor för psykiskt sjuka är tre år och inkluderar en kurs i allmän sjukvård, ehuru tonvikten lägges på vårdnaden av sjukhuspatienter med psykiska eller nervösa sjukdomar.

År 1948 trädde en ny lag i kraft i England, i vilken arbetsförhållanden och lönevillkor för samtliga sjuksköterskor, såväl de sjukhusanställda som hemsköterskor och distriktsköterskor reviderades. Det visade sig, att de manliga sjuksköterskorna hade bättre löneförhållanden än "systrarnas" i motsvarande ställning. Detta kan tyckas egendomligt inom ett yrke, i vilket männen endast under motstånd och gensträvighet vunnit insteg, men det torde förklaras därav, att männen i allmänhet har större ekonomiskt ansvar än kvinnorna.

Framtidsutsikterna för de manliga sjuksköterskorna är synnerligen goda framför allt på sinnessjukhusen och nervklinikerna, och den manliga sjuksyster, som är

Sven Vallmark:

De lungsjuka och kvacksalveriet

Fil. mag. Sven Wallmark skrev under föregående år en mycket uppmärksammat artikelserie i Status om olika personliga problem för den lungsjuke, sedda ur socialmedicinsk- och psykologisk synpunkt. Här återkommer han i en ny, aktuell socialmedicinsk fråga — kvacksalveriet — som livligt diskuterats på sista tiden, bl. a. med anledning av en vid 1950 års riksdag väckt motion.



Kvacksalveriet har varit på tapeten rätt friskt i vår. Intresset flammade upp i samband med den radiodiskussion, som anordnats i anledning av de amerikanska handskakningarna i Lewi Pethrus regi. Diskussionen skulle egentligen ha rört helbrädgörelsen men kom också att omfatta homeopati och kvacksalveri i största allmänhet. Den som i radio förde yxan mot homeopater och kvacksalvare var Rickard Lindström, och anledningen till att han utsetts till detta föga tacksamma uppdrag lär väl ha varit den motion i frågan, som han inlämnat till 1950 års riksdag. Han begär där i första hand förbud mot utövande av läkekunsten av icke legitimerad läkare och om detta icke kan bifallas, att åtminstone lagen av 1915 om behörighet att utöva läkaryrket ändras på grundval av medicinalstyrelsens 1941 avgivna förslag i frågan. Detta förslag kan i stort sett sägas innebära en utvidgning av 1915 års förbud för lekman att behandla vissa uppräknade sjukdomar och att använda vissa behandlingsmetoder, som endast skulle förbehållas läkare, men förslaget innebär inte något förbud mot kvacksalveriet. I sista hand begär Lindström i sin motion skärpt kontroll över kvacksalvares och homeopaters läkemedelspriser för att förhindra florerande uppskörtning av allmänheten.

Rickard Lindströms huvudlinje är alltså ett direkt förbud för alla utom i Sverige legitimerade läkare att utöva läkarkonst i landet. Därmed skulle homeopater och kvacksalvare vara portförbjudna i den mån de icke äro legitimerade läkare. När detta skrives, är den lindströmska motionens öde icke avgjort, men man behöver nog inte vara alltför säker spåman för att våga påståendet, att den kommer att falla igenom — åtminstone vad förbudsfrågan beträffar.

Här skall i fortsättningen några synpunkter läggas på kvacksalverifrågan utifrån den lungsjukes situation. På grund av sjukdomens art är det självklart, att kvacksalveri och homeopati spelat en synnerligen betydelsefull roll för de lungsjuka genom åren. Detta kan kanske tyckas underligt, eftersom lagen av 1915 om behörighet att utöva läkaryrket uttryckligen förbjuder icke legitimerad läkare att befatta sig med botandet av tuberkulos. När sådan behandling likväl ägt rum — ofta med synnerligen sorgligt resultat — har också vederbörande kvacksalvare nästan alltid förklarat sig ha varit i god tro, att det rört sig om någon annan sjukdom än tuberkulos, något som givetvis icke gjort behandlingsresultatet bättre. Det kan alltså fastslås, att efter 1915 praktiskt taget varje första behandling av tuberkulos av icke legitimerad läkare måste ha berott på en ren feldiagnos — i varje fall officiellt. Eftersom dylik behandling ändå ägt rum i ett mycket stort antal fall, säger det åtskilligt om tillförlitligheten hos kvacksalveriets utövare.

Vad man först måste ta ställning till är i vad mån denna form av kvacksalveri skadat patienterna. Svaret blir här, att så gott som undantagslöst så varit fallet. Visserligen torde homeopatpillen eller kloka gubbars mediciner i och för sig inte ha skadat, inte heller varit till någon direkt nytta. Skadan har i stället orsakats av att den sjuke inte i tid kommit under skicklig behandling, vilket medfört uppenbar fara både för honom själv och hans omgivning. Helt nyligen har i pressen cirkulerat en upprörande historia om en homeopat i Eskilstuna, som genom feldiagnos försenat en lungsjukes införande till sjukhus, så att ingenting stod att göra, när han omsider kom under läkarvård. I tidskriften Vi OCH NI 1937:2 redogör överläkare

utbildad såväl som "vanlig" sjuksköterska och som sinnessjukvårdare, har stora möjligheter att nå goda positioner och löner. Ett annat område som erbjuder de manliga sjuksköterskorna goda framtidsvillkor är klinikerna för veneriskt sjuka; på dessa kliniker för män kan de manliga sköterskorna, som specialiserat sig på detta område, göra en värdefull insats i samhället, samtidigt som de har tillfälle till forskning och vetenskapligt arbete.

Även som distriktsköterskor har de manliga sköter-

skorna tagits i anspråk, och försöket har visat sig slå mycket väl ut, och de manliga "systrarna" har blivit mycket populära. För detta arbetsområde har den manliga sköterskan att genomgå en kurs på sex månader förutom den vanliga utbildningen. En manlig distriktsköterska handhar endast vårdnaden om män inom sitt distrikt, men det finns redan nu gifta par, där båda makarna är distriktsköterskor och där mannen har hand om de manliga och hustrun om de kvinnliga patienterna i deras gemensamma distrikt.

Helge Dahlstedt för ett par liknande, ovanligt upprörande fall bland de många, som han under årens lopp stött på. Det gällde ett par mödrar, som behandlats av homeopat, tills deras lungtuberkulos varit så utbredd, att intet stått att göra, när de sent omsider införts på sjukhus; den ena patienten avled sju veckor den andra tio veckor efter intagandet. Dessutom hade båda mödrarna smittat ner sina barn. Homeopaten i fråga lagfördes och ådömdes ett mindre straff. Det kan påpekas, att den ena av kvinnorna sex år tidigare vårdats för lungtuberkulos och då tillfrisknat. I detta fall kände också homeopaten till den sjukas tuberkulos.

Dyliga fall, det ena mer upprörande än det andra, kan framdras i stor mängd. Det är här, som homeopater och kvacksalvare åstadkommer sin största skada genom ofta mycket grova feldiagnoser. Man brukar nu visserligen från deras sida framhålla — i rättvisans namn, som det så vackert brukar heta — att också de legitimerade läkarna ganska ofta ställer fel diagnoser. Och det är för all del sant. Men det är en sanning med mycket stor begränsning. Läkaren förbiser då och då de lätta, tidigare tuberkulosfallen. Kvacksalvaren däremot gör sig ideligen skyldig till felbedömning av långt framskridna fall, där den rätta diagnosen för läkaren sedan länge legat i öppen dag.

Men frågan om de lungsjuka och kvacksalveriet har också en annan och på sätt och vis intressantare sida. Det gäller de lungsjuka, som medvetna om sin sjukdoms art och ofta under läkarvård på sanatorium likväl anlitar homeopater och kvacksalvare. Särskilt förr var detta mycket vanligt, om det också av förklarliga skäl inte så ofta kom till läkarens kännedom, varför man stundom från läkarhåll kan se uppgivas, att företeelsen icke varit vanlig. I själva verket skulle jag vilja påstå, att den varit utomordentligt vanlig, så vanlig att det tidigare rent av varit regel, att en icke obedyllig kategori sanatoriepatienter vid sidan av sanatorievården laborerat med homeopatmedicin och mer eller mindre kloka och hederliga gubbers och gummors huskurer och dekoter. Det har varit den patientkategori, som på sanatoriespråket brukat kallas för självläkarna, d. v. s. de som inte varit tillgängliga för någon direkt behandling i form av exempelvis gasning och revbenning. Här har gamla folkliga behandlingsmetoder av de mest skilda och förbluffande slag kommit till användning under årens lopp — gör det förresten i viss utsträckning alltjämt — vid sidan av homeopatpiller och kvacksalvarmediciner. Vanligen har resultatet blivit dåligt, dock ingalunda på grund av de använda medlens skadlighet, utan helt enkelt därför att prognosen i fallen oftast varit dålig. Men någon gång har "underkurer" ägt rum, därför att det som bekant förhåller sig så, att stundom även mycket svåra tuberkulosfall mot all rimlig förmodan och läkarprognos går till läkning, vare sig de behandlas eller inte. Och efter ett sådant "mirakel" har tilltron till undermedel av skilda slag på nytt flammats upp bland många av dem, som har bevittnat det. Egentligen är det synd, att oförståndiga, argisinta eller psykiologiska läkare så ofta har skrämt sina patienter till att smussa med sina privatkurer i skymundan och på så vis hållit sig själva okunniga i frågan. Inte många läkare torde här vilja tala om skadeverkningar, annat än ekonomiskt. Snarast har medlen varit till nytta, eftersom de ändå utgjort halmstrået för den drunknande. Och att beröva en människa ett, låt vara bedrägligt hopp, kan stundom vara att beröva henne livet. I ofantligt många av dessa fall har f. ö. läkaren tidigare ingenting förmått att uträtta. Det är väl under sådana omständigheter högst naturligt, att den sjuke tillgripit de medel, som han på ett eller annat sätt fått höra talas om.

Kom nu inte och säg, att det bara varit dumt och obildat och vidskepligt folk, som givit sig på dessa medel och kurer. Jag skulle snarare vilja påstå motsatsen. Det finns för all del en kategori människor, som tror absolut vad som helst, som de får höra, t. ex. att man botar lungtuberkulos genom att ligga och andas enbart genom vänster näsborre en halv timme

om dagen och liknande. De kan förmås att härma allt och göra allt, som de får höra talas om. Men så finns det också en kategori med fantasi, viljestyrka och energi och ofta god intelligens, som kvackar efter bästa förmåga. Ja, många börjar ju företeelsen i allt större utsträckning ligga i förfluten tid. Läkaren har inget kunnat göra i deras fall annat än låta dem ligga i sängen, det märker de nogsnamt ganska snart. Alltså börjar de leva efter principen: hjälp dig själv, så hjälper dig Gud! Inte alls någon dum princip. Dessa människor har även i svåra fall haft ganska goda chanser på grund av den enorma livsvilja, som de förmått att mobilisera. De har ofta varit ledarpersonligheter, som utgjort föredömen för kamraterna och som stundom grundat riktiga små skolor för sina privata behandlingskurer. Och de som har följt dem har tillhört den stora mellankategorin, som flyter med strömmen, som kvackar ett slag, när de hört talas om en lyckad kur, men som gör det halvhjärtat och håglöst och utan uthållighet och äkta övertygelse. Dem har kvacksalveriet gjort varken till eller ifrån. Men lika övertygad, som jag är, att kvacksalveriet på sanatorierna under årens lopp inte skadat patienterna, lika övertygad är jag om att det skulle ha skadat med ett förbud genom den nedslående psykiska effekt ett sådant skulle ha medfört; för att inte tala om att det hade varit stört omöjligt att genomföra i praktiken. Jag skulle ro, att den uppriktige sanatorieläkaren gärna medger detta, liksom han antagligen också tillstår, att han många, många gånger sett genom fingrarna med kvacksalverikurer, som han kommit på sina patienter med. Förmodligen drar han sig inte ens för att medge, att han själv många gånger laborerat med medel, som han själv varit övertygad om varit objektivt sett overksamma, men där han ändå ansett sig kunna förvänta en psykologiskt värdefull effekt genom insättandet av en "medicin". Han har ju så väl vetat, att just detta att få medicin för så många patienter betytt ofantligt mycket i vården.

Nu visar det sig för en iakttagare inifrån, att just under de sista åren en alldeles påtaglig omsvängning ägt rum på sanatorierna i fråga om kvacksalvandets. Medan för ett tiotal år sedan så gott som varje "sjävläkare" åtminstone någon gång laborerade med något specialmedel på egen hand, vare sig nu detta utgjordes av salt och brännvin eller homeopatpiller eller "gubbens droppar", så har denna verksamhet nu nästan helt upphört. Jag är säker på att om det funnes en statistik över försäljningen från homeopater och kvacksalvare av skilda slag till våra sanatorier, så skulle den med absolut klarhet visa upp detta. Anledningen är helt enkelt den, att "sjävläkarkåren" är på väg att försvinna på grund av de nya behandlingsmetoderna och de allt effektivare nya tuberkulosläkemedlen. Man har under de sista åren börjat att medicinska behandla tuberkulosen i en helt annan utsträckning och med en helt annan effekt än förr. Och även de läkare, som själva inte är vidare övertygade om effekten av t. ex. PAS, har genom att under trycket av patientviljan ändå ordinera PAS-kurer för sina patienter kommit att spela den kloka gubbens roll — långt ifrån den sämsta för en läkare. Kvacksalvaren och homeopaten håller alltså för den lungsjuke på att bli en alltmer överflödigt figur i samma mån, som tuberkulosen håller på att bli en sjukdom, som man kan bota i allt större och större antal fall. Tidigare fick kvacksalvaren ofta uppbara undergörarens mantel och var en nödfallsutväg för den kategori lungsjuka, som läkaren inte kunde göra något åt. Endast den i frågan helt okunnige eller psykologiskt obehövande torde förneka, att undergöraren-kvacksalvaren i sådana fall nyttat mer än han skadat. Detta gäller alltså sådana patienter, som vårdats på sanatorium och som känt till sin sjukdom.

Annorlunda ligger det till för de sjuka, som inte känner till sin sjukdoms art och som vänder sig till homeopater eller kvacksalvare och efter en felaktig diagnos får "medicin" mot blodbrist eller nervositet eller liknande. Här är skadan natur-

ligtvis uppenbar. Men den är också svårhjälpt. Ett direkt förbud mot homeopaters och kvacksalvares verksamhet skulle säkerligen bara leda till en omfattande smygtrafik. Och även här ser utvecklingen ut att gå åt rätt håll för de lungsjuka, så tillvida som tuberkulosuppsparandet blir allt effektivare. Det är ju faktiskt också så, att det viktigaste problemet inom tuberkulosvården alltså är uppsparandet av fallen i god tid. Man kan rent av våga det påståendet, att den lungtuberkulos, som fortskridit så långt, att den tvingar den sjuke att söka läkare och som därvid omedelbart kan riktigt diagnosticeras, den har upptäckts för sent. Visst kan också sådana fall numer i mycket stor utsträckning helt botas, men den verkligt gynnsamma tiden för vårdens insättande är vanligen redan försuttet.

Genom de allt bättre resultaten av sanatoriebehandlingen kan man också räkna med att både lungsots- och sanatorieskräcken skall avta i rask takt. Därmed kommer också de, som av skräck inför en halvt anad sanatorievistelse söker sig till kvacksalvare av skilda slag för att bli feldiagnosticerade, som alltså helt enkelt mer eller mindre medvetet för sig själva bakom ljuset, att bli allt färre. Att det alltid kommer att finnas en rest av enfaldiga, som av en viss läkarskräck drivas mot de kloka gubbarna, är säkert ofrånkomligt. Man kunde kanske säga, att det är ett upplyst samhälles sak, att skydda dessa personer mot sig själva. Och det är väl ungefär så Rickard Lindström tänkt sig saken. Det är bara det, att detta näppeligen lär låta sig praktiskt genomföra utan mycket ingripande polisiära övervakningsåtgärder. Folk kommer för resten ändå alltid att söka sig till en eller annan undergörare. Och att göra dessa herrar till martyrer är nog inte heller så lämpligt. För de lungsjukas vidkommande kan man säga, att kvacksalveriproblemet i stort sett upphört att vara ett verkligt problem, en utveckling, som hänger samman med det intensifierade tuberkulosuppsparandet och därav följande ökad möjlighet att bota sjukdomen. Till den gynnsamma bilden har också de senaste årens landvinningar på läkemedelsfronten starkt bidragit.

Vid det här laget tror kanske läsaren, att jag tar homeopater och kvacksalvare i försvar. Det gör jag visst inte. Långt därifrån. Jag har sett alldeles för mycket från det hållet för att göra något sådant. Jag citerar med fullaste instämmande överläkare Helge Dahlstedt i hans ovan berörda artikel: "Bland de forna kvacksalvarna funnos många, som utförde sin gärning under ett självpoffrande arbete till sina medmänniskors bästa och vilka otvivelaktigt gjorde nytta. Nutidens kvacksalvare kunna icke få något så gott omdöme. Granskar man domstolsprotokollen finner man, att det i stor utsträckning är fråga om mer eller mindre avsigkomna individer, skojare och samvetlös människor, som givit sig på kvacksalvyrket för att skaffa sig sin utkomst och förtjäna pengar. Som regel äro de

fullständigt okunniga inom sitt självtagna yrke och försöka genom allsköns humbug slå blå dunster i ögonen på lättrogna medmänniskor. Några visa sig vara fantast, som mer eller mindre blint själva tro på sina egna spekulationer och läro och de äro i så måtto av bättre kaliber, men därför icke ofarligare för den okritiska allmänheten... De moderna kvacksalvarna veta också som regel att spela på mystikens strängar och människors benägenhet för övertro, och de förstå även att för sitt geschäft skickligt använda sig av vetenskapens senaste landvinningar. De reklamera med elektricitet och alla slags strålande tala om molekyler och radioaktivitet o. s. v."

Doktor Dahlstedt var den gången inne på förbudslinjen alldeles som nu Rickard Lindström. Och det har väl de allra flesta läkare åtminstone någon gång varit, när de konfronterats med de sorgliga följderna av homeopaters och kvacksalvares framfart. Men de flesta läkare resignerar nog rätt snart inför den praktiska omöjligheten av ett förbud. Visst kunde det införas, men efterlevas skulle det inte, i all synnerhet som medicinens marodörer har sin största tillgång i de sjukdomar och sjukdomstillstånd — mer eller mindre inbillade —, som läkarna inte rår på. Vanligt är ju också att de sjuka uppger sig ha besökt "hundredrals" läkare förgäves, innan de äntligen besluta sig för kvacksalveriutvägen.

"Kan icke läkas", "kan icke hjälpas", står det i en läkarbok från 1500-talet om tuberkulosen. Så såg man på sjukdomen bland menige man långt in på 1900-talet. Många lungsjukas situation har också ända in i de sista åren präglats av bitterhet eller pendlat mellan vild desperation och dov resignation inför det till synes ohjälplbara i sjukdomsläget. En modern läkarbok skulle om tuberkulosen med stolt tillförsikt kunna skriva "Kan läkas! Kan hjälpas!" Därmed har homeopaten och kvacksalvaren för den lungsjuke snart helt spelat ut sin roll, vilken enbart varit att hänföra till det magiska och suggestiva planet. Att de däremot också i framtiden kommer att orsaka en betydelsefull del skada som framstående feldiagnostiserare, är antagligen ofrånkomligt och lär näppeligen kunna hjälpas med något annat så strängt förbud. Det är dock att hoppas och förmoda, att allt effektivare massundersökningar kommer att i ständigt växande grad förhindra sådana skadeverkningar för de lungsjuka.

Till sist en liten sann och lärorik anekdot. En av mina vänner, en fängelseassistent, berättade den för några år sedan. På fängelset i fråga var intagen en homeopat, en trevlig och umgängsam karl, som gärna skröt så smått över sitt lukrativa yrke och sina inkomster, som han uppgav till åtskilliga tiotusenkronor. En dag talade han om att hans äldste son snart skulle ta studenten. "Då ska han väl bli homeopat, som far sin?" frågade min vän. "Nej, han ska få bli något hederligt" blev svaret.

AKTIEBOLAGET TANNIN

VÄSTERVIK

Tel. 130 50 (växel)



Tillverkar och försäljer:

Garvextrakter av ek, gran, quebracho och mimosa

Parkett-Råstav av ek

Sågade ämnen av ek. Blockvara av ek

Furfurol

AKTIEBOLAGET

VICTORIN & STRAND

VÄSTERVIK

Telefoner: Kontoret 7, 147, lagret 787

Telegramadress: Garnbolaget

Postgiro 268 17

TRIKÅ- och SYFABRIK

TEXTILVAROR I PARTI

MINNEN FRÅN MÖRSIL

Mörsil är ett litet stationssamhälle beläget i kommunen med samma namn i Jämtland, cirka 7 mil nordväst om Östersund. Naturen är underbart vacker häruppe, Ovikensfjällens utlöpare sveper förbi i vid båge och Åreskutans mäktiga massiv skymtar i fjärran. Indalsälven drar som ett brett bälte igenom den kuperade terrängen och förlänar åt landskapet en bild av trotsig skönhet och kraft. Med sina 330 meter över havet är Mörsil en synnerligen lämplig kurort för personer med luftrörsbesvär, och därför förvånar det inte alls, att Sveriges första sjukvårdsanstalt för lungtuberkulösa förlades just hit. Vid denna tidpunkt tillmättes ju luftens läkande inverkan en vida större betydelse än den gör i dessa dagar.

Det var doktor Torkel Horney, som år 1891 öppnade nyss-nämnda anstalt för de tuberkulösa, vilka dessförinnan varit hänvisade till skötsel i hemmen eller många gånger på fattighusen. I och med sjukhusets tillblivelse togs sålunda ett ytterst viktigt initiativ i kampen mot tuberkulosen, ett initiativ som snabbt lockade till efterföljd, ty redan sex år senare anslog Konung Oscar II de medel, som insamlats till hans 25-årsjubileum som regent, till ytterligare utvidgning av dylika sjukvårdsanstalter. Detta ledde som bekant till att Sveriges första folksanatorier, jubileumssanatorierna Hålahult, Hesseby och Österåsen, skapades.

I dess början var sjukhuset i Mörsil en tillflyktsort endast för burget folk. Vin och alkoholhaltiga drycker serverades då dagligdags till måltiderna för gäster iförda högtidskläder. Patienterna titulerades för "gäster" under sjukhusets hela tillvaro; man betraktades sålunda som gäst, icke som patient. Slädpartier och andra utflykter hörde till ordningen för dagen, och på det hela taget förde man nog en ganska roande och lättjefull tillvaro vid sjukhuset.

Men när Stockholms stad och Västernorrlands län någon gång på 1920-talet förhörde det 70-tal vårdplatser, som fanns vid sjukhuset, då var det slut på det högtidliga, på det roliga och kanske framförallt på friden. In drog skaror av dödsdömda lungsjuka: förtvivlade, desperata människor, som flackat från sanatorium till sanatorium och slutligen blivit skickade hit upp för ett sista uppehåll, en sista flämtande paus innan slocknandets evighetsfärd tog vid.

Var det underligt då, att Mörsil kom i vanrykte, att hundra sinom hundra lungsjuka människor med den trötta resignationen i blicken ställde sin hopplösa färd till denna tuberkulosens avstjälpningsplats. Och var det underligt, att ordningen vid sjukhuset förslappades i samma takt som sjukhusets gamle läkare åldrades? I mer än femtio långa år blev det denne gamle hedersman förunnat att leda sjukhusets öden, att se människor komma och gå och att ställas inför konflikter och situationer, som endast en man med hans resning, hans människokunskap, förståelse och tolerans kunde reda upp. Det må varda honom förlåtet, att han till slut inte orkade hålla samman det hela.

Men mitt i allt det tragiska däruppe i Mörsil blommade en härligt befriande humor, som liksom bar en över svårigheterna. Det är nog så, att humorn aldrig framträder så markant som mot en mörk och dyster bakgrund. Humorn i Mörsil, den var cynisk och hjärtligt rå, som det heter, men frisk och stimulerande för det mesta. Den bidrog nog också i hög grad, jämsides med den härliga fjällluften, till att många, mycket svårt sjuka, kunde återvända ut till livet med nyvunnen hälsa och kraft.

För våra dagars sanatoriepatienter, som stundom måste underkasta sig en ofta klosterliknande tillvaro med strängt uppskisserad dagordning, kan det kanske vara av intresse att taga del av några episoder, som dels utspelades under min egen vistelse vid sjukhuset 1942, dels berättades av medagerande under sjukhusets tidigare skede. Episoderna äro ingalunda unika, ehuru de kanske förefalla överdrivna.

*

Jag kom till Mörsil en solig vårdag, då de sprickfärdiga björknopparna kontrasterade effektfullt mot de kvarglömda snö-klickarna utefter backslutningarna. Men den gnista av hopp och förtröstan, som den gryende fjällvåren väckte hos mig, förflyktigades snabbt vid mitt inträde i det rum, som jag skulle bebo en avsevärd tid framöver.

Rummet var mörkt och ogästvänligt, det målade papptaket buktade oroväckande, tapeterna voro trasiga, färgen bortnött på den brunmålade kakelugnen. Centralvärme fanns inte, inte heller toalettrum med vatten och avlopp, w. c. saknades också. I varje rum fanns kakelugn, en lavoar med handkanna och tvättfat och i någon lämplig skrub i villan en torrklosett. Sjukhuset var indelat i fyra villor, och i den nedersta av dessa var matsalen belägen. I samma villa fanns sällskapsrum, ett litet bibliotek samt sysslomannaexpeditionen. Läkaren hade mottagning i sin egen villa men besökte dagligen sängliggarna och åkte då efter häst mellan de olika villorna.

Gudarna skall veta, att det fanns berättigade klagomål på de hygieniska förhållandena vid sjukhuset och att de ansvariga myndigheterna ruskade betänksamt på huvudet vid inspektionerna. Men det var ont om platser, då som nu, vid sanatorierna, och det var bra att ha en vrå att stoppa undan B-patienterna i. När dessa utan större knöt funno sig i förhållandena, så fick det hela fortgå år efter år.

Vad var det så som gjorde att "gästerna" trivdes? Naturligtvis den friska fjälluften men framförallt den frihet, som rådde vid sjukhuset. Det fanns visserligen bestämda liggturer och promenadtider, men få voro väl de, som ingående kände till



Den s. k. Societetsvillan, där bl. a. matsalen, biblioteket, sällskapsrum och sysslomannaexpeditionen var inrymd.

dessas tider. P. en frågesportafon för tremannalag från de skilda villorna inför läkaren, systrarna och gästerna fick ett av lagen till uppgift att redogöra för liggtureernas klockslag. Trots att laget fick konferera inbördes blev det noll poäng. Då log den gamle läkaren mildt överseende.

På salarna bedrevs även en rätt så livlig hobbyverksamhet, mest snickeriarbeten av olika slag. Där satt man i sängarna och snickrade för fullt eller hyvlade mitt på golvet. Det liksom hörde ihop med själva atmosfären på sjukhuset att allt skulle vara så enkelt och okonstlat som möjligt. Känn dig som hemma, löd parollen.

På min sal fanns det två sängliggare vid min ankomst. En säng stod tom. Den tillhörde en gäst, som var hemma på permission. När han inte återkommit efter 14 dagar frågade jag stillsamt mina salskamrater var han tagit vägen. Lika stillsamt upplyste de mig om, att han ju nyss givit sig iväg, och att han nog inte var att vänta den närmaste månaden. Förvånad över svaret nämnde jag, att man vid andra sanatorier nästan måste ligga på knä för överläkaren för att få 10 dagars permission. Då logo salskamraterna förnumstigt och sa, att här räknar vi 10 dar som en långpromenad.

Den ene av sängliggarna sov tungt om dagarna. Han vaknade till som hastigast när biträdet kom in med matbrickan, men somnade omedelbart han ätit igen. Men när kvällen kom blev det liv i honom. Då drog han på sig byxor och blus, en keps över örönen och försvann. En morgon visade han mig stolt ett kuvert och sa:

— Här ser du avlöningen. Lönen för slitet och mödan.

— Jasså, svarade jag, har du kvitterat ut toalettpengarna från kommunen, eller är det folkpensionen?

— Nää, det är avlöningen, fortfor han på sitt korthuggna sätt. Jag kärar massa i trämassefabriken i Äggfors om nätterna. Och nu har jag kärat ihop till en kostym!

Nåja, till saken hör, att varken läkaren eller systrarna kände till hans nattarbete vid den närbelägna Äggforsfabriken.

Givetvis spelade spriten en stor roll i Mörsil och var ett livligt uppskattat samtalsämne. Rätt naturligt för övrigt: det rörde sig ju om ett klientel, som i mångt och mycket gjort ifrån sig det mesta och som i sin isolerade tillvaro för någon stund ville glömma bekymren och frigöra sig från den bistra verkligheten. En gång när tvenne gäster återvände från sin månadslånga permission hade de en dunk 96-procentig sprit med sig. Den gömde de uppe på kakelugnen, och eftersom deras dagar voro räknade, så kommo de överens om, att framleva sin återstående tid i ett lätt rus. Där lågo de i var sin säng med vattenkaraffen fylld med brännvin emellan sig och småsöpa och hade det skönt. Dunken räckte i flera månader, och när den tog slut så var det också slut på de båda kumpanerna. De dogo samma dag.

Otaliga äro de episoder jag själv bevittnade under min Mörsilvistelse eller som berättades av äldre gäster, gamla uvar som i årtal bott på sjukhuset. Dessa äldre stamkunder gingo ut från sjukhuset över sommarmånaderna men sökte sig in igen vid jultiden för att komma i åtnjutande av de sedvanliga julinsamlingspengarna. Det var inte fråga om omständliga ansökningshandlingar och läkarintyg och ansvarsförbindelser för dessa gamla frifräsare, det struntade de blankt i, de bara kommo. Och då gällde det för systrar och personal att leta rätt på sängar och madrasser och placera in dem på salarna så gott det nu gick. T. o. m. biblioteket måste tagas i anspråk ibland.

Men till slut gick det inte längre. Den 31 maj 1943 lämnade den sista gästen sjukhuset, som under tiden inköpts av Jämtlands läns landsting och nu omrenoverades till ett sjukhus för ett annat klientel. Men det är en annan historia.

Allt som oftast har jag under de gångna åren träffat på gamla Mörsilgäster i vårt avlånga land. Och varje gång vi erinrat oss händelser och tilldragelser från vår tid däruppe, så har det alltid slutat med en suck och ett "det var synd att Mörsil lades ned!"

Olle Lindström.



Gammal brottare

*Bortglömd av alla, utom av oss på kafét,
satt du där med deformerade örön och bred nacke.
Bakom dej fanns resor till länder där vi inte varit
och varje kväll berättade du
om smidjebältet i Bryssel
och din sista flygande mara i Budapest.*

*Framför dej fanns bara en stor emfatisk tomhet
med upprepningens tröstnapp.*

Gösta Pettersson.

Dammig luft är mera skadlig än man tror

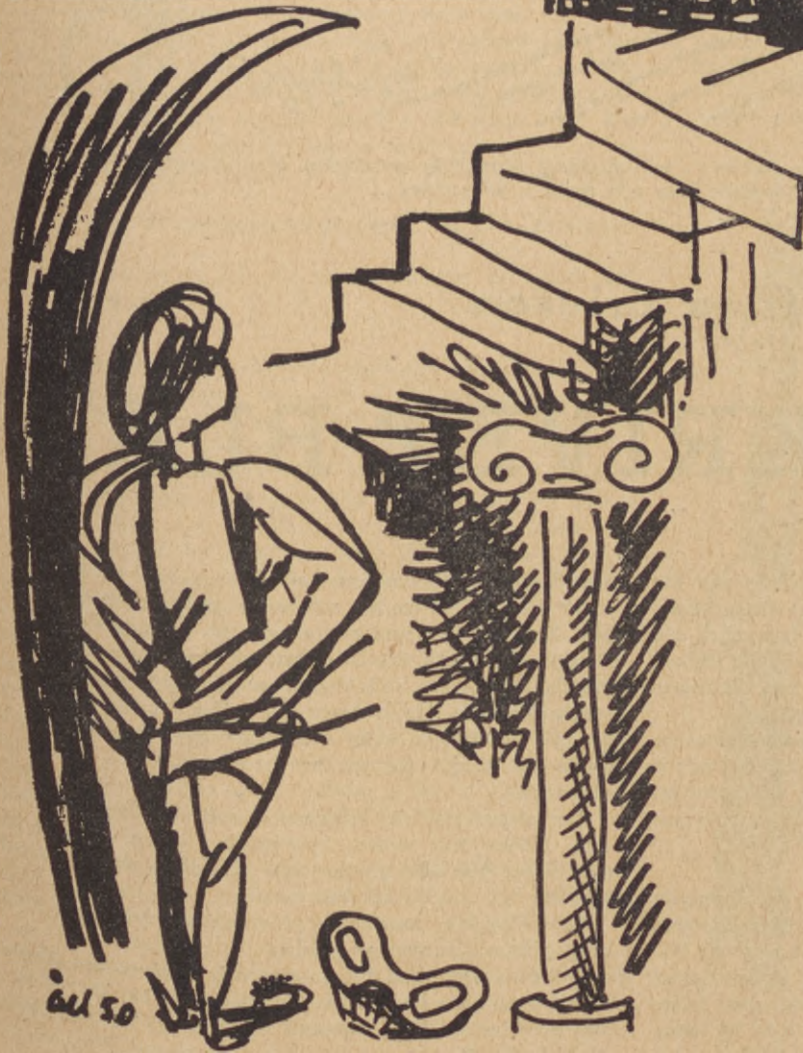
när det gäller allvarliga lungskador, säger professor Sven Forsman i ett uttalande efter återkomsten från en resa till Australien. Denna resa har finansierats genom anslag från staten, Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen.

Professor Forsman har i sin egenskap av medlem av Internationella arbetsbyråns expertkommitté för lungskador bevisat en tvåveckorskongressens byrå anordnat i Sidney och där ett 30-tal yrkeshygieniker från nio länder jämte observatörer från Australien var närvarande.

Huvudfrågan, berättar professorn, var att dryfta erfarenheterna av kvartsdamm, som orsakar silikos hos gruvarbetarna, men det framkom också, att damm även från andra mineral orsakar stora skador, och speciellt från Sverige kunde jag härvidlag framlägga vissa rön, som diskuterades. Jag kan nämna att det från canadensiskt håll tidigare framkommit förslaget om att neutralisera kvartsdammets skadeverkningar genom att tillföra den skadade aluminiumdamm avvisades av konferensen. Man ansåg att ännu icke några övertygande bevis har också avrätt från metoden, då våra erfarenheter givit vid handen, att folk lätt får lungskador vid arbete med aluminium. Detta stämmer också väl med uppfattningen man fick inom den stora tyska aluminiumindustrin under kriget.

Statister

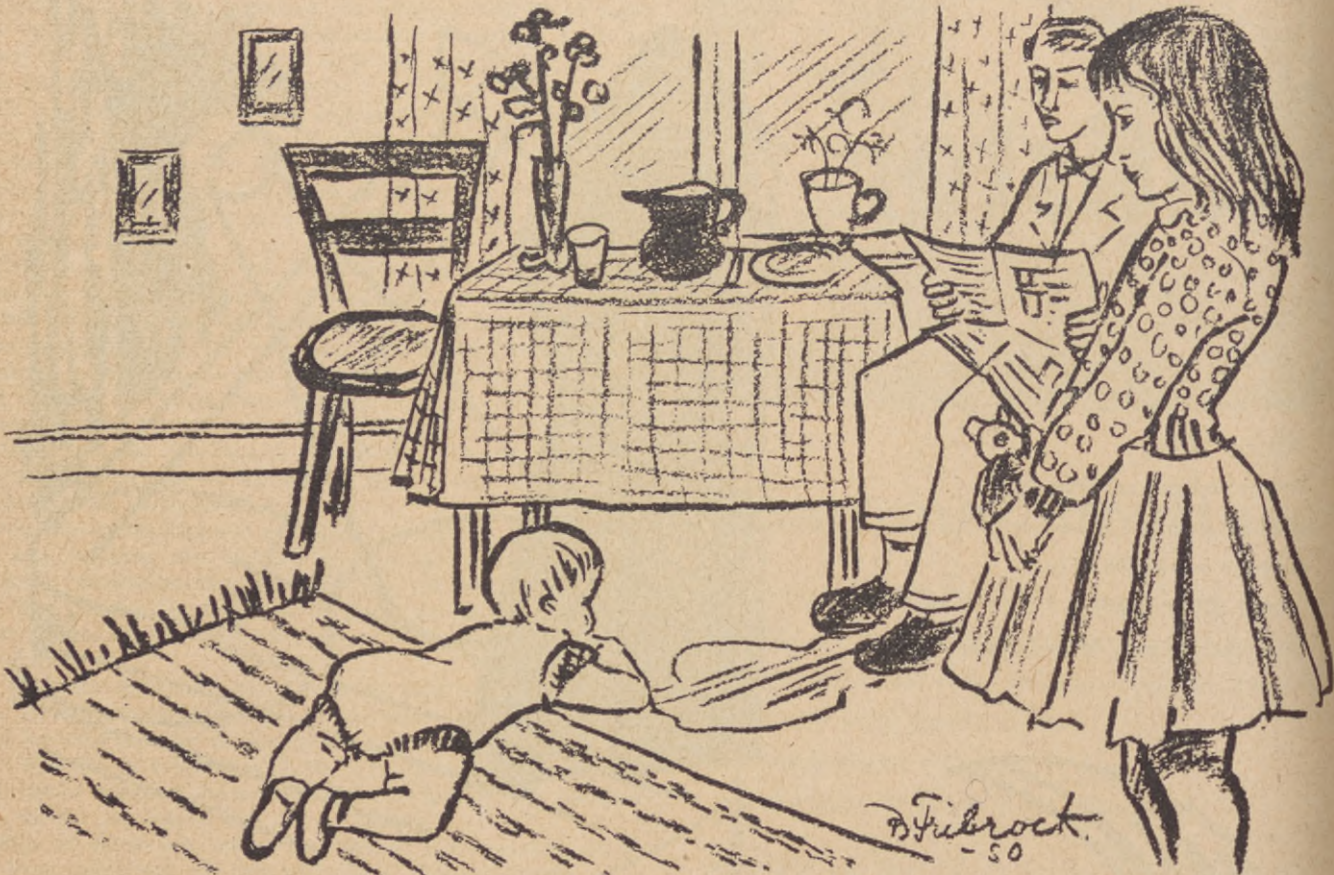
Nu när vi spelat oss varma
och publiken
släcker dom,
vrider någon på scenen
Det är mörkt i salongen
Det är mörkt här inne
bland röda lyktor,
reservutgångar, brandalarm



Vi gör oss i ordning
för nästa scen
— sveltiga, varma —
Någon öppnar porten,
kommer in
Dammet ryker
Smink och damm
och dåliga cigaretter

Statister,
statister i tio år
— har slutat att drömma teater
Scenförändring
Publiken prasslar med påsar,
vänder sig på sina stolar
Scenen vrider sig
— och strålkastarn
ändrar gnisslande färgskiva.

LARS FREDIN



Han ser inte vattenpölen, som rinner från skorna — ut på golvet. Han läser sportsidan. Men lillpojken, som sitter på golvet, kryper fram och smakar på vattnet...

Alex Ericson

ETT OSKRIVET BLAD

Den kalla marsvinden möter honom snett framifrån och för med sig snöglopp, som likt tusen kalla pisksnärtar gisslar hans händer och ansikte. Med stela fingrar kramar han hårt om cykelstyret och bemödar sig om att trampa i jämn takt för att inte slira i det hala väglaget. Under tiden svär han. Trampar och svär, svär och trampar. Det går i knegande rytm.

Jävla slavdrivare! Det är åt basen på jobbet som gett honom så dåligt ackordspris, att han i ren nervositet stått och svarvat fel på halva partiet. Förbannade spinnrock! Där fick svarven sitt. Så är det vädrets tur. Och cykelns. Sen börjar han om från början.

Eftersom hon är kvinna, så svär hon inte, fast det är tredje gången hon ligger och tvättar golvet den dagen. Kanske hade det varit bättre om hon gjort det i stället för att som nu behålla olusten inom sig. Ett kraftord hade kanske förlöst henne och givit utlopp åt den tyngande känsla av leda som fyller henne. Men nu är hon som sagt kvinna och har inte för vana att svära och därför är hon tyst också när hon kröker ryggen

över badkaret, där ungarnas overaller, som är nedsölade av leda, ligger i blöt. Och medan rotborsten går, blir olusten till bitterhet. En bitterhet som stiger upp till hennes strupe. Som är stängd. Då rinner den ut i hennes armar, till hennes fingrar som håller borsten. Och fingrarna blir hårda i greppet om den.

Hon hör när han kommer hem. Hör att han säger hej, när han går in i köket, men låtsas ingenting om, därför att bitterheten har viskat i hennes öra att han gott kan vänta en stund på maten.

Han sätter sig vid köksbordet och slår upp sin kvällstidning, medan han väntar. Sportsidan, Gunnar Nordahl bäst på plan, läser han och märker inte att vätan rinner från skorna och blir till en pöl, där han sitter.

Men lillpojken, som sitter på golvet och leker, ser pölen och kryper fram och smakar på den.

— Tatta, säger han fundersamt och smakar igen. Tatta. Men då får han grus i munnen och börjar skrika. Det är ett skrik som överröstar allting annat. Knappt har det börjat förrän han står i köksdörren.

— Vad är det, säger hon. Varför skriker pojken?
— Han har ätit sand, säger flickan, som är sex år.
Då ser han upp från sin tidning. Hans blick möter hennes.
De ser på varandra. Sen ser de på pojken. Sedan på golvet.
Där är fläcken, de ser den båda. Men de ser inte med samma
ögon, och därför har fläcken två utseenden.

Han ser en liten obetydlig vattenfläck, litet smält snö. En
bagatell. Man tar en trasa... Det är så enkelt.

Hon ser en stor smutsbrun vattenpöl på golvet. Hennes ny-
tvättade golv. Ett arbete hon gjort förut. Gjort och gjort om
tre gånger denna dag. Men som ändå är ogjort nu. Och bitter-
heten, som så länge varit instängd, stiger åter upp inom henne.
Till hennes strupe. Där sitter den och föder ord. Små stickande
vassa ord lägger den på hennes tunga.

— Du kunde åtminstone torka dej om fötterna, säger hon
skarpt. Eller tror du kanske att jag ligger här och gnor för
att det är roligt va?

Han tänker på sitt. På sin jävliga dag. Han höjer tidningen,
håller upp den framför sitt ansikte liksom för att skydda det
mot de vassa orden.

— Man kan väl glömma, säger han vresigt. Och förresten är
det väl ingenting att bråka om, det är ju bara lite vatten.

— Bara lite vatten! Det kan du säga som slipper ta reda på.
Fick du göra det, så glömde du nog inte så lätt. Och tänk om
jag skulle glömma bort att laga mat, eller hålla ungarna hela
och rena! Ånej, en annan får inte glömma något inte. Det är
bara att stå till pass och hålla rent efter dej och ungarna. Men
jag kan bli trött jag också...

Hennes röst skälver till, och han förstår att gråten inte är
långt borta. Under andra omständigheter hade han väl tyckt
synd om henne. Förstått att hon är trött efter dagens tvätt och
tjat med ungar. Förstått att fläcken på golvet bara är en länk
i den långa kedja av besvärligheter som mött henne under
dagen. Den droppe som kommit bägaren att rinna över. Nu
tänker han på sitt och jämför. Väger sina egna motgångar mot
hennes som är fläcken på golvet. Hon är ju hysterisk, tänker
han sen.

— Jag kan gå ut om jag besväras, säger han hårt. Så slipper
du mej.

— Ja gör det, gå ut och stanna ute, skriker hon med gråt
i rösten. Ge dej iväg!

När han kommer ut går han villrådig nedåt förstadsgatan och
när bussen kommer hoppar han upp på den och åker på måfå
inåt staden. Inne i centrum går han av och där blir han stående
i ett gathörn utan att riktigt veta var han ska göra av sig.

Fan också, tänker han där han står i snögloppet. Att man
ska behöva stå så här när man kunde suttit hemma vid radion
och haft det skönt. Om det hade varit nånting att bråka om.
Men en sån skitsak. En jävla vattenpöl. Men nu kan hon sitta
där, tänker han sen med ett slags bitter triumf. Sitta där och
glo på sitt tvättade golv.

Det ligger något av ett beslut i tanken. Den fordrar något
av honom. Kräver att han ska göra något, gå någonstans. Han
ser sig omkring. Ljusreklamerna sprakar över och omkring
honom. Människor skyndar brådsakande förbi. Glada människor,
på väg till teatrar och biografier. Utanför krogen snett över
gatan är det bråk: ett par jobbare som blir nekade. Strax
bredvid gör en nattfjäril upp sin första affär för kvällen.

Människor fulla av liv. Och med ett mål. Han ensam har
inget.

Man kunde gå på krogen, tänker han. Men känner olust vid
tanken. Där inne finns nog inte vad han söker: En människa
att tala med. Som förstår honom. Och som vill lyssna. Det är
vad han söker, han känner det nu.

Han tar några steg nedåt gatan. Sökande steg. Strax blir
han en del av strömmen, den biolystna, nöjeshungriga ström-
men som rinner utför gatan. Nöjesgatan. Som en tjock, svart
flod väller den fram och drar honom med sig. Mot biografernas

och danssalongernas neongap som girigt slukar vad de kom-
mer över. Obevekligt suger den honom med sig, driver honom
framåt, mot slutet av gatan. Där släpper den honom plötsligt
och låter honom rinna in i dödvattnet på en tvärgatan. Just
när han viker om hörnet stöter han ihop med någon. Ett an-
sikte. Ett par stora ögon. En röd mun som ler. Urskuldande.

— Ursäkta, säger den.

— För all del, det var lika mycket mitt fel, ler han tillbaka.

— Men är det inte... Det är ju du!

— Och du, skrattar hon.

Och båda: Det var länge sen! Sen står de tysta en stund,
där under gatlyktan. Liksom bundna i den ljusa cirkeln om-
kring dem. Tysta söker de sig tillbaka till det som var en
gång. En vår för länge sen. En vår och en sommar. Och min-
nena kommer. Minnen av ett stycke tid de haft tillsammans.
Nu blir då. Då blir nu.

— Minns du?

— Ja, och minns du?

Sida vid sida går de gatan fram och låter minnena trollo
bort snögloppet. Det blir sommar. Sol och ljumma vindar.
Kvällspromenader på Djurgården, i Tantolunden, Vitabergs-
parken. En kväll: Doften av gräs och mylla och av hennes
unga kropp, som är späd som gräset hon ligger på.

Och medan de bläddrar vidare i minnenas bok, i kapitlet som
heter Sommarsaga, bär dem deras fötter framåt, mot det som
var hennes mål innan de möttes. Hennes port. Där stannar de.

— Ja, här bor jag...

Då drar en kall vind genom gatan. Det är nuets vind. Det
närvarande: Gatan, asfalten, snögloppet. Sommaren är borta.
Men han vill inte släppa den. Inte ännu. Det finns några blad
i kapitlet Sommarsaga som ännu är oskrivna. Därför säger han
inte adjö.

— Jaha... säger han bara. Det låter som en fråga.

Hon har också svårt att komma ifrån stämningen från nyss.



— En vår och sommar — ett stycke tid de haft tillsammans...



B. Petersson

Det fladdrar ett pappersblad från hans hand
— ett telefonnummer...

Vill det inte heller. Och som ett svar på hans outtalade fråga lägger hon sin hand på hans arm.

— Du, säger hon. Du, går du med upp ett tag?

Och liksom för att förklara: — Det är så roligt att tala om gamla minnen... Det var så länge sen...

Så är de inne i lägenheten. Doft av parfym och puder. Kvinno- lukt. Han står på dörrmattan i hallen och drar in doften genom näsan. Hennes doft. Hon har redan fått av sig ytterkläderna och skramlar med någonting i köket. Tänder gasen.

BRÖDERNA OLSSONS BILVERKSTAD

MOKORSET

Tel. Myssje 46, anknytn. bostaden

Fullständig bilservice

Texaco bensin och oljor

— Du ropar hon. Du kan gärna ta av dej skorna där ute. Det är ju så slaskigt på gatorna. Jag är så rädd om golvet ser du.

Då ser han ner på dörrmattan av den där typen det brukar stå "Välkommen" på. På den här står det: Torka fötterna väll!

Han känner sig på något sätt förnedrad, när han snörar av sig skorna och ställer dem på mattan. Och när de dricker kaffe i rummet känner han sig löjlig därför att han är i strump- lästen. Stämningen är borta. Blodet flyter tungt och trögt igen i hans ådror. Utifrån hallen tittar mattan på honom och hän- ler. Skorna ser inte heller ut att trivas där de står med tä- spetsarna tjurigt vända mot dörren. Liksom på väg ut. Han vill återknyta till stämningen från förut, till Sommarsagan, men det vill inte lyckas. Någon har klippt av tråden som ledde från då till nu. Orden kommer inte längre spontant, av sig själva. Han får leta efter dem. Luckorna i samtalet blir många och besvärande.

Snart nog finner han en anledning till uppbrott. Medan han snör på sig skorna, skriver hon något på en papperslapp.

— Du kan väl ringa, säger hon när hon räcker honom den. Här har du mitt telefonnummer.

Sen bär honom skorna villigt nedför trappan.

Så sitter han på bussen och känner sig otålig. Tycker den inte går fort nog. Han har plötsligt fått så bråttom. Omsider svänger den dock in till ändhållplatsen och han är hemma. I pressbyråkiosken köper han en ask choklad. Det är fin choklad, säger flickan i kiosken. Han fiskar upp en näve pengar ur fickan för att betala.

Då fladdrar en papperslapp i väg från hans hand. Vinden som tror att det är en snöflinga, leker med den en stund. Kas- tar upp den i luften och virvlar runt med den. Sen tar den lappen med sig. In i mörkret. Det är en lapp med några siffror på. Ett telefonnummer. Men det är också ett blad ur minnenas bok, ur kapitlet Sommarsaga. Ett oskrivet blad.

Han står och följer den med blicken, till dess mörkret göm- mer den för honom. Då suckar han litet. Men det är inte av saknad, utan av lättnad. Över att bladet är oskrivet.

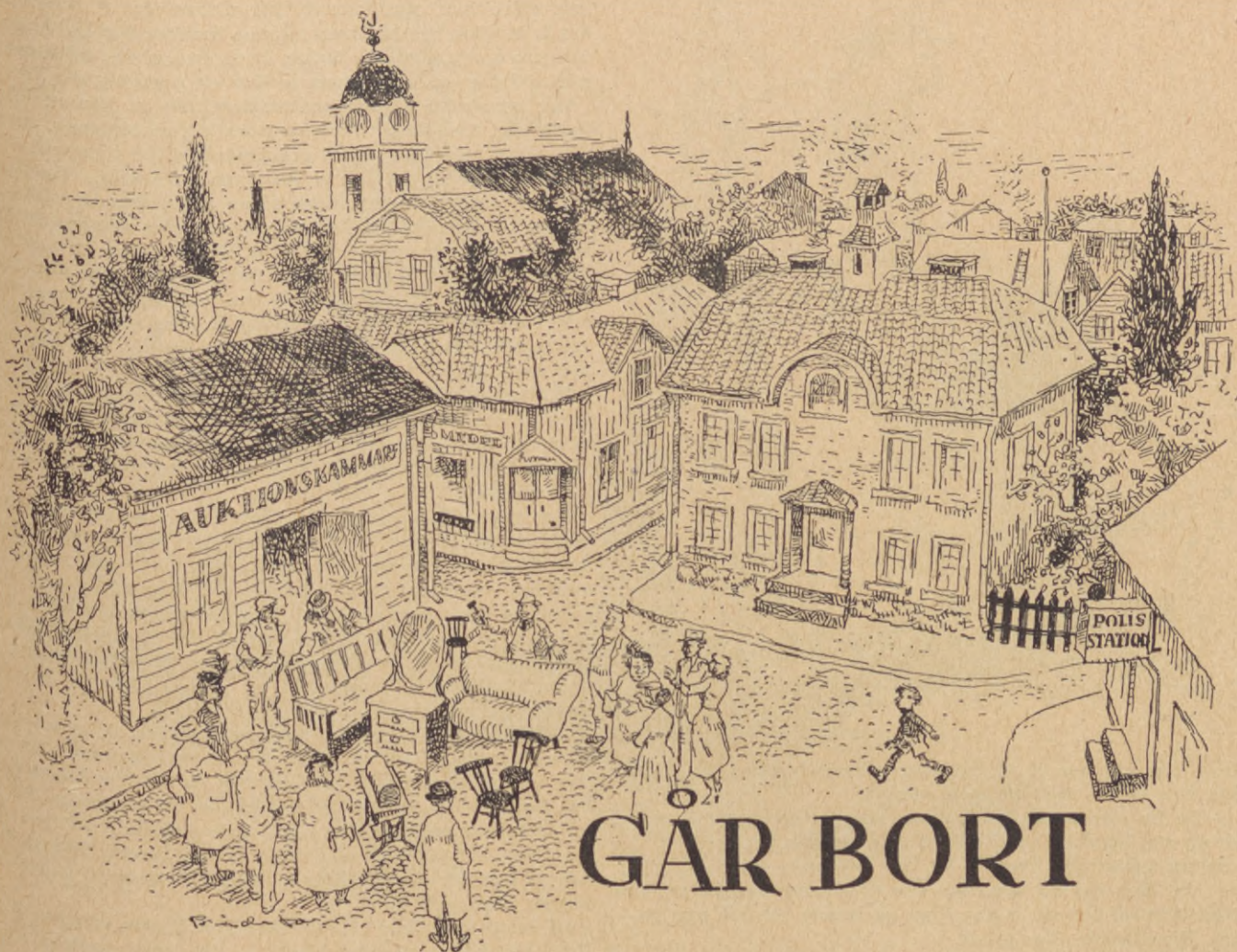


Ett "socialregister"

vari man anger olika behov för medlemmarna, behov av ut- bildningsbidrag, yrkesutbildning, bostäder m. m., kommer att upprättas av föreningen för lungsjuka i Kristanstads län. En sådan förteckning är värdefull i samarbetet med alla olika instanser, som syssla med arbete och bättre försörjningsmöjlig- heter för partiellt arbetsföra. Man kan planera i god tid och förebygga framtida vårdbehov och utgifter för både samhäl- let och den behövande. I övrigt kunde föreningen vid sitt års- möte i Hässleholm peka på många goda initiativ och resultat under det gångna året.

Konvalescentföreningens ombudsman, hr Gunnar Pettersson, Simrishamn, lämnade en särskild redogörelse för den sociala verksamheten. Härav framgick att föreningen under året gjort en undersökning i länet beträffande de lungsjukas levnadsför- hållanden. De lungsjuka kämpar ofta med mycket betungande ekonomiska svårigheter, och även om vår socialvård tagit ett stort steg framåt, så återstår ännu mycket att göra på detta område.

Föreningen är genom sin ordförande, Emil Göransson, rep- resenterad i en av landstinget tillsatt kommitté, som bl. a. sysslar med planer på en s. k. skyddad verkstad för partiellt arbetsföra i länet.



GÅR BORT

Novell av NILS-ERIC BJÖRSSON

Kyrkklockorna i den lilla staden slår nio skälvande slag och skrämmer upp några kajor från midskeppets gröna tak. De avtecknar sig mot den blå, porslinspröda himlen som fragment av förkolnat tidningspapper. Sänker sig sedan mot lindarna på andra sidan gatan. Gatutrafiken har nått sin kulmen. Men den är inte värre i den lilla staden än att duvorna fortfarande kan knycka sig fram på de kullriga gatorna. Handlarna öppnar sina butiker, några av dem blir stående kvar i dörröppningen och den svala morgonluften. De bockar sig ibland för kunder och bekanta. Står där som leende, kultiverade förförare.

Einar har nyss druckit ur sin morgonchoklad, och nu sitter han vid fönstret och ser ner mot gatan. Han är sex år och ska börja skolan nästa höst. Fast det tänker han inte på nu. Han har gråtit litet på morgonen, strax efter det han vaknat, och fast hans moster försökt trösta honom sitter ett grätebryö i halsen på honom som en värkande klump och väntar på förlösning.

Einar har gråtit varje morgon sedan han kom till sin moster och morbror i staden. Det skulle inte vara någon sak för honom att vänja sig vid uppvaknandets tankar och acceptera dem: Jag ska stanna här — om han hade sin mamma med sig. Men nu... Kontrasten mellan nattens drömmar — som egendomligt nog varit enbart ljusa och roliga — och morgonens medvetande blir för tung börda för honom. Morgnarna och kvällarna är värst. Då är alla händelser framför och bakom honom. Då finns

det ingenting som dämpar eller lurar till sig hans tankar. Alla minnen är för nära och kan därför osökt komma på. Så gråter han och hans moster försöker trösta honom med ord och föremål. Men hon är för känslig. Den artificiella glädjen som hon försöker trösta honom med blir i stället till en mild reflex av hans sorg. Medlidande.

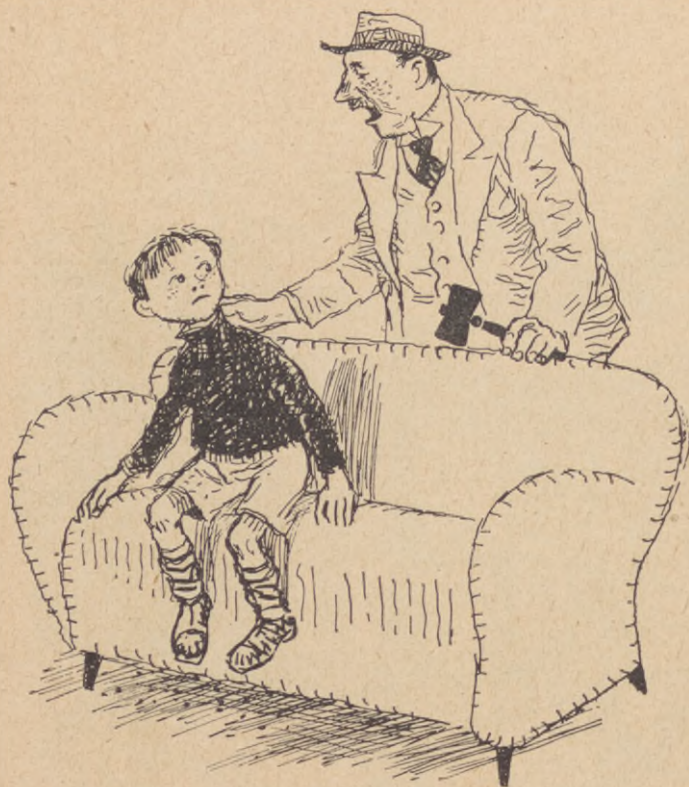
Nu sitter han vid fönstret och känner den värkande klumpen i halsen upplösas och stiga. Han börjar snora till. En mjölkbil rullar söderut genom staden. Han lastar liksom sina tankar på bilen. Låter den föra dem hem... Hem. Då är det färdigt igen.

— Se så, gråt inte längre, Einar, säger hans moster.

Det bubblar ur hans näsa och hon snyter honom.

— Du kan få gå och köpa lite jäst åt mig. Tror du, att du kan det? Men du får akta dig för bilarna.

Om en stund traskar han nerför trapporna med en tjugofemöring i näven. Ett hekto jäst ska han ha, och för resterande pengar får han köpa sig kola. Det ekar ödsligt i trappuppgången av hans klackjärn. Han förnimmar då starkare sin litenhet och önskar, att han vore stor. Hans ensamhetskänsla förstoras och ett diffust hat slår rot inom honom. Om han skulle rymma härifrån... Från moster, morbror och staden. Hem till... Nej, så får han inte tänka. För då börjar han att gråta igen. Och det får han inte göra nu, när han ska gå och handla jäst. För då skrattar pojkarna som leker på gatan åt honom. Han såg några genom fönstret.



När han kommer ut på trottoaren, försöker han smita förbi dem. Han är lite rädd för stadspojkarne.

— Du får vara med oss och skoja, säger en av dem och vänder sig mot honom. Det är väl du som bor där uppe.

Pojken pekar mot fönstret där han satt nyss.

— Ja. Men jag vill inte. Har inte tid, ändrar han sig sedan.

Han är rädd för att de ska flyga på honom och klå upp honom. Han skyndar över gatan.

Han bor hos sin moster, säger en av de lekande och tittar efter honom. Hans mamma dog för en månad sedan. Och någon pappa har han aldrig haft. Han kommer från landet, några mil härifrån. Så nu har hans moster tagit hand om honom. Det har jag hört av mamma. Vi är allt bra lyckliga som har en pappa och mamma, konstaterar en annan med hög röst. De andra nickar bifall.

Einar köper sin jäst och kola. Redan uppe och inte gråter, skämtar handlarn och skrattar åt sin ordkliché. Einar snappar hastigt åt sig påsen och skyndar ut på gatan. Jag får inte gråta, tänker han och känner att det gör ont, när han sväljer.

Han går inte upp direkt utan fortsätter gatan framåt ett stycke. Han vill inte alls bo hos sin moster och morbror. Fast de är snälla mot honom. Jag har ingenstans att ta vägen, tänker han. Hans förtvivlan föser bort logiken i tankegången. Han går väl inte för långt nu. Så han inte hittar tillbaka. Han ser sig om. Nej, det är inte så farligt, han kan nog gå ett stycke till.

Det här är rådhuset, tänker han och tycker att den lilla gula träbyggnaden inte alls täcker namnet. Och här bakom ska ett litet torg ligga. Det är hans moster som orienterat honom lite. Det kanske var här som mamma sålde sina lingon och som jag hjälpte henne att plocka. Nej, jag får inte tänka på mamma, för då börjar jag att gråta... Nej, jag menar... Mamma! Han trasslar ihop tanketrådarna till en härva av förtvivlan. Kämpar som en liten fluga i ett spindelnät. Sorgen har aldrig brytt sig om proportioner.

Mekaniskt traskar han vidare. Snart står han på torget. Det är en liten asfalterad fyrkant inklämd mellan rådhuset och polisstationen. Det är torgdag, tänker han, då han ser att det är fullt av människor. Men så blir han fundersam. Han ser ju

inga stånd med segeldukstak. För sådana ska det finnas när det är torgdag, det har hans mamma berättat. När han kommer närmare korrigeras hans tankar av föremålen som människorna står omkring och rösten som skriker att någonting går bort.

Här har staden sin auktionskammare belägen. Men som lokalen är för liten för att kunna rymma allt auktionsgods, brukar man auktionera bort en del skrymmande saker i det fria.

Han förstår nu att det är fråga om en auktion. Visserligen har han aldrig bevistat någon sådan förut, men han har hört många historier om dräpliga sådana och roliga auktionsförrättare. Skulle förresten inte morbror lämna något till auktion? hämtar en tanke upp ur en minnesvrå. Han hade visst talat om något rask. Ja, just så hade han sagt, men det hade visst inte varit meningen att han skulle få höra något, för moster och morbror hade hymlat och viskat om det där. Men han hade hört ändå.

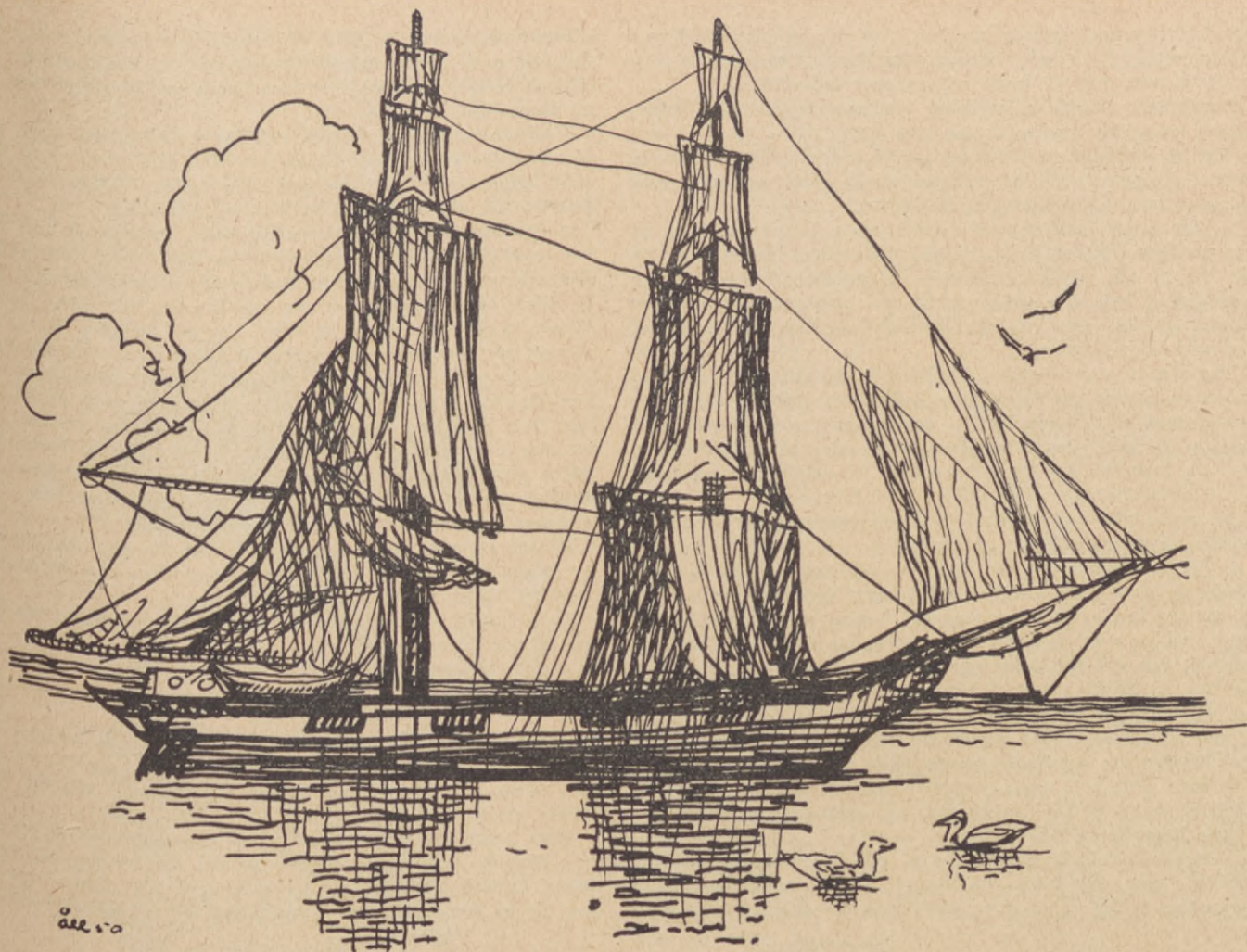
Misstanken slår inte ner på honom med detsamma. Det är först då han associerar anblicken av en kökssoffa med undran över vart kökssoffan hemma tagit vägen. Och vart en del andra möbler tagit vägen. Några finns hos moster och morbror ett han. Tänk om...

Han tränger sig genom den grova cirkeln av människor och börjar söka. Ja, där har han soffan. Han känner genast igen den. På färgen. På hacket i ena karmen. Och när han ser sig omkring, upptäcker han köksstolarna. Symaskinen som han trampade sönder en gång. Då blev hans mamma mycket ledsen. Men han fick inget stryk. Och där har han salssoffan med den röda plyschen. Han kryper upp i den. Ser sig omkring med äganderättsglans i ögonen. Men så veknar attityden. Han får tårar i ögonen.

— Undan med dig pojke, säger auktionsförrättaren och föser bort Einar ur soffan. Ja, så har vi en fin plyschsoffa. Får jag fem kronor för den. Får jag fyra. Får jag tre. Tre kronor bjudet. Tre. Ska den gå bort för tre. Gå bort för tre kronor. Och så tar vi symaskinen där. Får jag tjugofem riksdaler för den. Får jag tjugo. Får jag femton. Femton bjudet. Sexton. Sjutton. Ska den gå bort för sjutton. Första, andra och tredje. Går bort för sjutton riksdaler.

Då orkar inte Einar längre. Hans inre liksom svämmer över. Ilska, förtvivlan, ensamhetskänsla — allt virvlar uppåt och omger honom. Han går själv bort. För att gråta.





LAPP-GUSTAV kommer och går

Novell av Gösta Pettersson

På vinterkvällarna när vi hade varit nere på isen och spelat bandy och det blivit för mörkt att hålla på längre brukade vi gå upp på kafé och sätta oss.

Vi satt där och hängde och pratade om lite av varje. Vi gjorde det för att få tiden att gå. Vi diskuterade matcherna på tipset, eller nån dans som skulle bli på lördan och mycket annat.

Ibland pratade vi om nåt som vi varit med om på dan, eller nån gång tidigare. Ibland skröt vi om bedrifter vi aldrig hade utfört. Vi var i dom där åren då man alltid skulle vara värst.

Man kan inte påstå att kafélokalen var särskilt trevlig, men den var i alla fall som ett andra hem för oss som satt där och hängde på kvällarna.

En kväll när vi satt där kom han in. Han kom som alla gäster in genom dörren. Han stannade och såg sej omkring. Stod och tummade en flottig keps.

Jag hade sett honom genast han kom in. Han var säkert närmare sextio än femtio år, hade grått lite stripigt hår som var delat i ett försök till snedbena. Han hade ett stort tungt ansikte vars nedre del täcktes av grå skäggstubb. Jag såg inte riktigt meresamma, men så upptäckte jag att han hade bara ett riktigt öga. Det andra var av emalj.

Kläderna hängde påsigt på den ganska resliga kroppen. Dom var nötta och lappade.

Så började han sakta röra på sej och gick fram mot vårt bord. Han stannade alldeles intill och harklade sej lite.

— Goddag herrarna, sa han sen.

Vi såg upp på honom och hälsade tillbaks. Det var lite undran i våra ögon, undran vad han kunde vilja oss. Vi hade aldrig sett mannen förut.

— Jo, det är liksom så att jag råkar vara alldeles pank, sa han. Jag kan inte tänka mej annat än att jag glömt plånboken hemma på flygeln.

— Jo, sånt kan naturligtvis hända, sa Nisse.

Vi skrattade lite.

— Och nu undrar jag om nån av herrarna skulle kunna bi-springa mej med ett litet handlån?

Vi hade ju egentligen inte mer än vad vi behövde själva och knappt det förresten. Vi såg lite frågande på varann.

— Vad kan min herra ställa för garantier, sa Nisse.

— Ja, garantier och garantier, jag har ju mina gårdar. Men skulle vi inte kunna säga, att jag förmedlade en liten del av mina stora kunskaper om livet och människorna?

Mannens tal förvånade oss, men samtidigt var vi en aning förvånade över den lätthet med vilken han pratade. Jag tror

att vi allesammans gjorde ett litet överslag över våra tillgångar. Resultatet av våra tysta överslag blev att mannen erbjöds plats vid vårt bord och att kaffe och skorpor inbeställdes.

Servitrisen tittade visserligen lite misstänksamt på främlingen, men det brydde vi oss inte om.

Till att börja med blev det också märkvärdigt tyst kring bordet. Vi tyckte väl att vi inte kunde prata om våra egna saker nu när vi hade en gäst vid bordet.

— Jag kanske ska tala om att jag heter Gustavsson, men att jag vanligen brukar kallas för Lapp-Gustav. Öknamn är det lätt att få och jag fick mitt när jag gjorde rekryten. Jag är norrlänning och alla på kompanit var sörlänningar och dom trodde, att alla som var från Norrland var lappar och så fick jag heta Lapp-Gustav.

Han doppade en skorpa i kaffet och sörplade i sej den och när han druckit två koppar av kaffet och ätit upp fem eller sex skorpor så torkade han sej om munnen med avigsidan av handen. En hand stor som nästan båda mina tillsammans.

— Ja, herrarna ska ha tack, sa han. Då skulle vi vara framme vid föreläsningen. Vad vill ni helst höra om?

Vi visste inte vad vi skulle säga och när man inte gör det, brukar man tiga och det gjorde vi.

— Mitt skiftande liv har fört mej till många olika livsområden, sa Lapp-Gustav. Här i Sverige har jag sysslat med olika saker. Jag har varit timmerhuggare, gruverbetare. Jag är förresten en av dom få här i landet som har lyft den så kallade Lastarstenen i Kiruna. Det var förstås många år sen, nu orkar jag inte så mycket, men i min ungdom då åkte det med. Så har jag varit på anlägg om ni vet vad det är. Vidare har jag knogat som rallare. Det var då jag miste ögat. Ett sprängskott gick tidigare än beräknat och jag hade ett öga mindre.

Vi satt tysta och bara lyssnade. Det här var en fläkt från världen, en värld fylld av äventyr och spänning, en värld som vi alla längtade ut till.

— Det kanske inte är om det ni vill höra? Ni kanske vill höra lite om mina öden och äventyr i främmande land? Jag har seglat en del. Varit med om både stiltje och stormar. Mest

stiltje kanske, men en gång i Nordsjön blev jag den enda överlevande av en besättning på fjorton man. Då kan ni skriva upp att det blåste. Två dar i vattnet innan jag blev uppfiskad av en annan båt.

Vi hade väl många gånger suttit där på kaféet och pratat om, att vi skulle sticka iväg. Ut på sjön eller nån annan stans. Här mitt ibland oss nu satt en som hade seglat. Vi kom oss i alla fall inte för att be honom berätta mer om sjön.

— Jag försökte mej som pärlfiskare i Söderhavet, men det var inget för mej. I Australien var jag färkvaktare, i Japan jobbade jag på ett risplantage. I Amerika jobbade jag med linor av varje, bland annat var jag guldgrävare. Förresten uppe i Klondyke höll jag på att få sätta livet till en gång. Vi var på väg ett par kamrater och jag för att proviantera. Alla där uppe går ju på snöskor, men jag envisades med att använda skidor. Det skrattade alla åt mej för, trots att jag på mina skidor tog mej fram betydligt fortare än dom andra på sina snöskor. När vi hunnit en bit fick vi en vargflock efter oss. Vi hade bara några skott kvar, men när vargarna blev alltför närgångna så sköt vi. Skotten tog slut, men vargar fanns det kvar. Dom kom närmare och närmare och nafsade efter oss. När dom var precis i hälarna på mej gjorde jag ett lappkast och skar med skidan av halsen på dom fyra första och på det klarade vi oss undan.

— Nu ljuger ni väl i alla fall, sa Nisse.

Lapp-Gustav visade upp det troskyldigaste ansiktet i världen och tittade på oss en efter en.

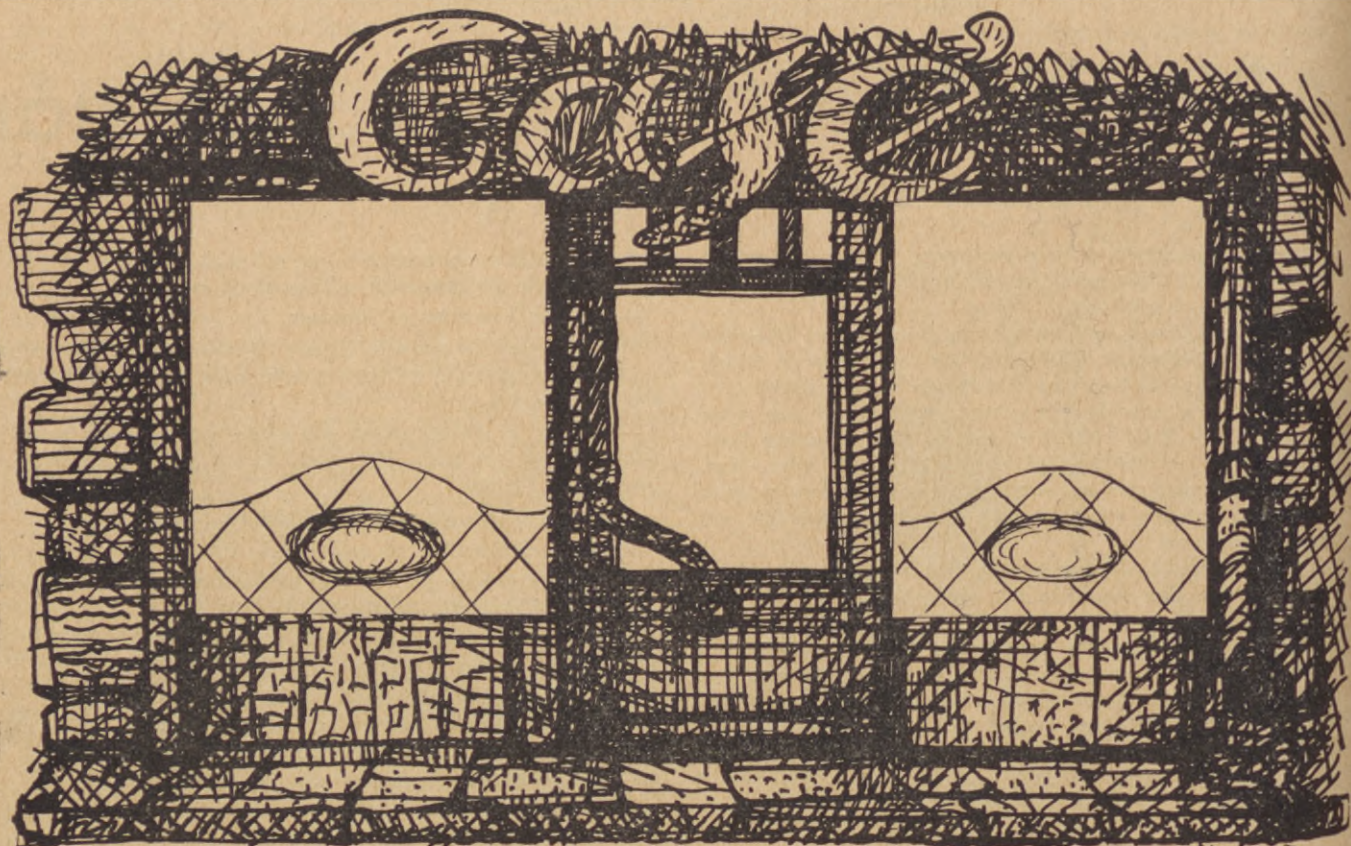
— Nej, vartenda ord jag säger är dagens sanning, sa han.

Klart att han ljuger, tänkte jag, men han gör det kul i alla fall.

Han fortsatte att berätta om det ena äventyret farligare än det andra. Vi lyssnade spänt. Visserligen var vi osäkra på om han talade sanning eller ljög, men vi lyssnade i alla fall och tyckte att det var trevligt.

Strax innan det var dags att bryta upp, sa Lapp-Gustav:

— Men den hemskaste historia jag vet, där har jag själv inte spelat huvudrollen. Jag låg på sjukhus och i sängen bredvid mej låg en gammal kolare. Sista natten innan han dog berättade



Tillbaka till jorden

de han för mej att han dödat en människa. Han hade varit kolare och så var det en mila som behövde klubbas. Han gick upp och gjorde det. Han stog där och slog med den stora klubban och plötsligt fick han se en mänsklig varelse, men den var inte mer än en meter lång och alldeles svart och den stod där och grina i eldskenet. Läpparna var röda och tänderna vita och spetsiga. Mannen, han hette Bengtsson förresten, blev rädd. Han trodde att han såg hin håle, eller ett spöke. Han rusade fram och höjde sin klubba över huvudet och måttade ett slag. Sen sa han: "Är du en människa så svara och är du nåt annat så slår jag till." Inte ett ljud kom över läpparna på den lilla



varelse, som stod där och grinade och visade sina spetsiga tänder. Då slog Bengtsson till, sen kastade han in vad som var kvar i en mila. Först trodde han att det varit en ond dröm, men några dagar senare fick han se i en tidning, att ett kringresade cirkussällskap efterlyste en hottentott som hade försvunnit. Av beskrivningen förstod Bengtsson, att det var den han dödat. Han berättade aldrig sin hemlighet för nån, men när han skulle dö orkade han inte ta den med sej och så berättade han den för mej den där natten på sjukhuset.

Sen blev inte mycket mer sagt den kvällen och vi skildes och gick var till sitt. Lapp-Gustav försvann och jag har aldrig sett honom sen dess. Jag funderade mycket över mannen och en dag sa jag till min far att jag träffat honom, för att höra vad han trodde.

— Jaså, han lever, sa min far. En större lögnare har aldrig gått i ett par skor. Jag tror inte att han gjort ett ärligt dagsverke i hela sitt liv och aldrig har han vari utanför landets gränser. Men en sak är klar, att berätta historier kan han.

Han packade sin resväska på den gnälliga turistsängen där han nu legat varje natt i elva månaders tid. Det blev lite huller om buller i väskan, det var mycket som skulle med. Skjortor, strumpor underkläder, ett par böcker, ett schackspel.

Gummistövlarna hade lite hästtynga i hålfoten från sista arbetsdagen. I går hade han slutat sin anställning hos bonden där han arbetat i elva månader. Han slog in gummistövlarna och de stalldoftande blåkläderna i ett papperspaket.

Avskedstagandet var inte så lätt som han tänkt sig. Han hade haft det rätt bra här. Snälla människor. Moran grät en skvätt när han tog adjö.

Bonden träffade han i stallet.

— Ja, adjö med dej då, gosse, sade han och sträckte fram en grov näve. Fastnog tycker jag det är dumt av dej att gå till sjöss. Du hör hemma på landbacken, du. Och om du ledsnar så kom tillbaka hit.

*

Ja, han skulle gå till sjöss. Han hade tröttnat på slitet och släpet hos bönder, sade han sig tusen gånger. Nu hade han fått kallelse från sjömansförmedlingen i Stockholm, han skulle infinna sig omedelbart. Och fortare än han tänkt sig hade en kapten valt ut honom som jungman och han blev mönstrad och fick en tredjedel av hyran i förskott. Klockan fyra samma eftermiddag var han ombord på ett fartyg för första gången i sitt liv. Han var sjöman.

Det var en trång, men ren tvåmanshytt han delade med en annan jungman. Drängkammaren hade varit rymligare. Kojerna var smala med hård järnbandsbotten. Mörkt var det också, det enda ljuset kom från en rund ventil.

Mitt i karskheten att nu vara sjöman kände han sig övergiven och hjälplös. För första gången sedan han fattat sitt beslut att gå till sjöss tänkte han på vad han gett sig in i. Han hade lämnat sitt trygga liv på landet, sin ombonade tillvaro.

Men nu var han i alla fall sjöman. Båten skulle gå till Afrika. Han var arton år och skulle segla till Afrika.

*

Ett dygn var han våldsamt sjösjuk. Men styrman hade bara gett honom en rosthacka och kört ner honom i förpiken för att knacka rost. Så sjuk han hade varit. Å, så han kräcktes. För honom kunde båten gå under, sjunka, vad brydde han sig om det. Vid frukost ropade styrman ner till honom: mat! Han mådde dubbelt illa bara han hörde talas om mat. Men på middagen kom styrman, som inte var någon hjärtlös fähund, ner i förpiken och sade att nu måste man följa med upp och äta. Styrman skulle laga så han fick några torra smörgåsar av kocken.

Sittande på en pollare på däck knaprade han i sig smörgåsarna. De stannade kvar.

*

Afrika. Torra palmer, brunbränt gräs. Illaluktande negrer. Skrän, skrik och allt slags oväsen. Inte var det det Afrika han drömt om, läst om. Man tror att det ska vara annorlunda, tänkte han. Man tror alltid det om allting.

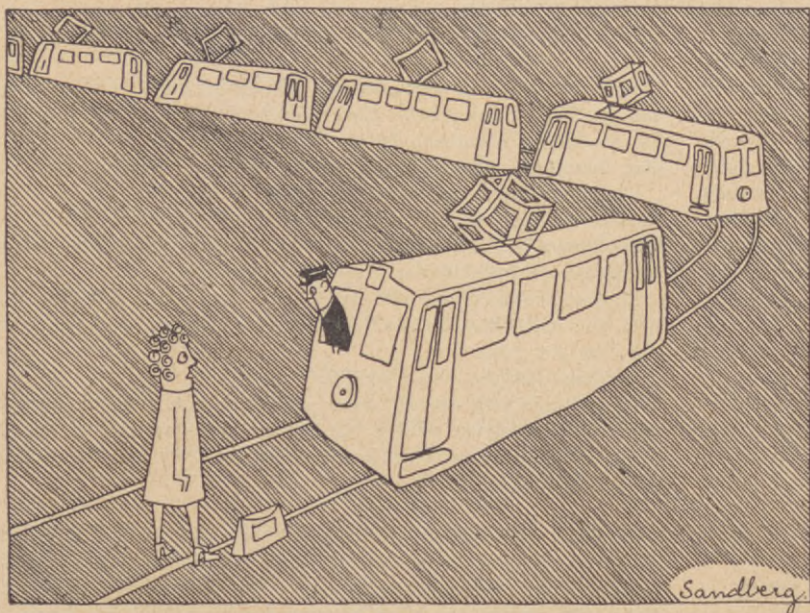
Han började längta hem till jorden. Till hästar och kor och växande gröda. Alla kunde nog inte bli sjömän, tänkte han. Han var född på landet, han trivdes där, han var rotad där. Och på landet kunde man utföra påtagliga arbeten där resultatet syntes. Ombord i ett fartyg var det bara fråga om så och så många sjömil om dygnet, och så många tusen ton last.

Nej han skulle mönstra av när han kom hem till Sverige igen. Sjöman blev han nog aldrig. Han ville stå ordentligt på jorden, med båda fötterna.

Visst var det roligt att komma ut och se sig om. Men för honom var det som att resa bort och glädja sig åt att komma hem.

Somliga plöjer havet. Andra plöjer i jorden. Han var skapad för jorden, det kände han riktigt först när han kom till sjöss.

STOKER.

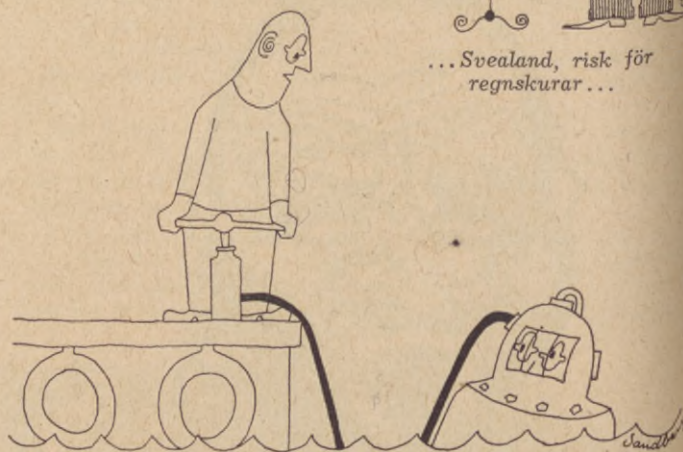


Ja, jag har stämt möte precis här!

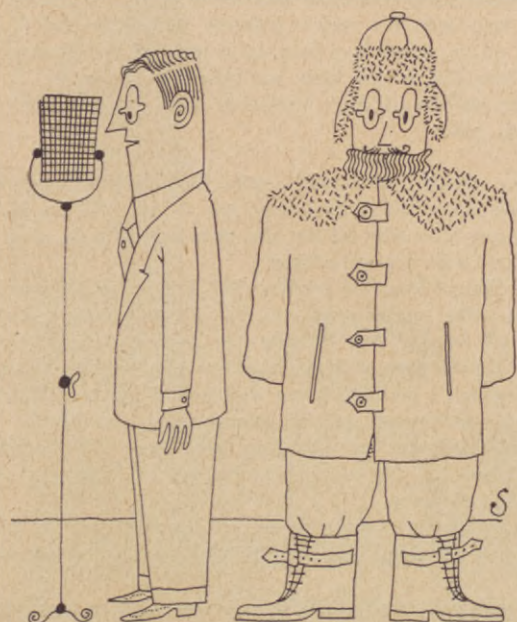


...Svealand, risk för regnskurar...

TECKNINGAR
AV
LASSE SANDBERG



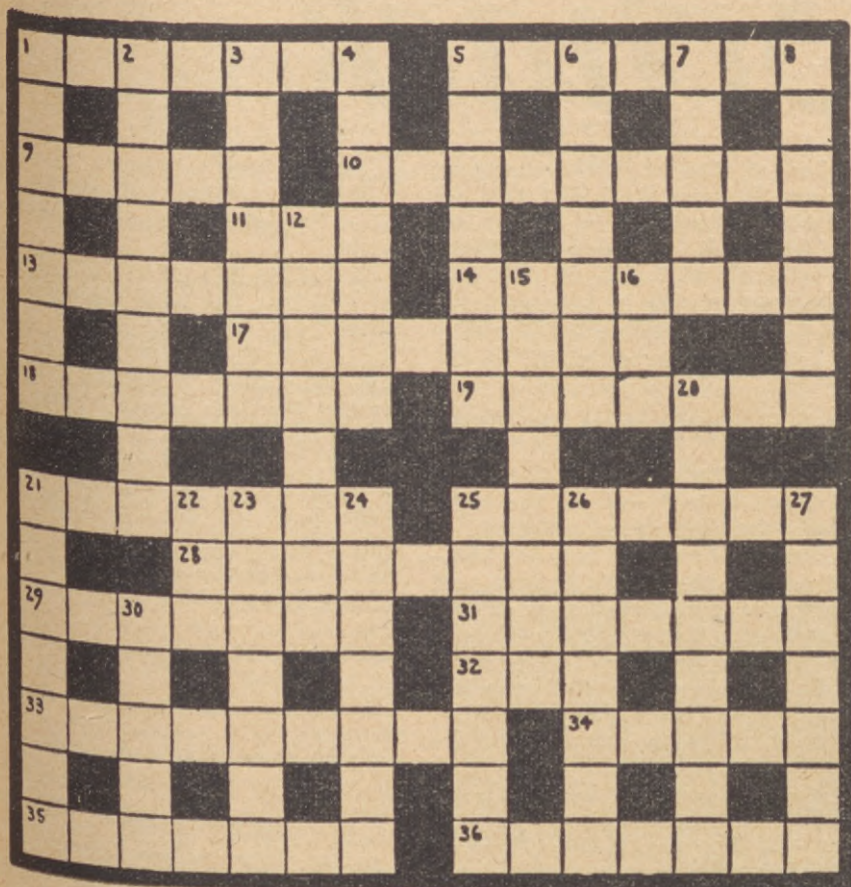
Anderson, jag bottnar!!



Nu följer ett föredrag av prof. Andersson om Nordpolen.



Korsord Nr 6



VÄGRÄTA ORD.

1. Den sorts fylla som bjöds på i Valhalls sal. (7)
5. Elak benämning på den som sköter om hemmet. (7)
9. Vänner bilda en. (5)
10. En som är järv i ortografien. (9)
11. Christian Science. (3)
13. Råkade illa ut både 1914 och 1940. (7)
14. Bör inte en svärslukare vara självskriven medlem av föreningen "Ned med vapnen"? (7)
17. Är en brottsling oftast. (8)
18. Sätt att komma fram medan man ligger och tittar i det blå. (7)
19. Den är mindre trafikerad. (7)
21. Protesterade växlar och skulder till höger och vänster. (7)
25. Störtskurens låt på korrugerad plåt. (7)
28. En människa ur handelssynpunkt. (8)
29. En halvtimme att äta på. (7)
31. "På tegeltinnens höga klev står mästaren av lod och slev

och fogar flink med övad hand för seklers lopp sitt kryssförband." (7)

(Siwertz)

32. Orden för skådespelare. (3)
33. Ett ord som man kan få se på kuvert. (9)
34. Kläder, föda, hus och hem. (5)
35. Våt period. (7)
36. Kommer medan man äter. (7)

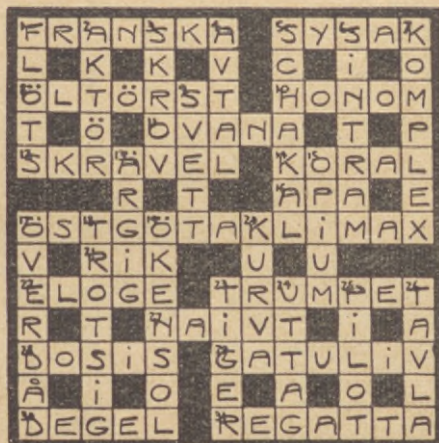
LODRÄTA ORD.

1. Ruskig. Och snäll karl kan väl inte neka när hans — —. (7)
2. Att slå sina kloka huvuden ihop. (9)
3. Får man på turistbyrå. (7)
4. Ett ord som man sätter i stället för ett annat, som man inte vet hur det stavas. (7)
5. Är gärna i krubba. (7)
6. Venus hade ju en idealisk. (7)
7. Gjorde det, när vi tänkte vår Stincadores Infamos. (5)
8. Vass. (7)
12. Spörj, forskare, så långt du gitter, vad — som själen har.
Det bästa svar blir Dumboms svar:

"Min vän, hon sitter där hon sitter". (8)

15. Kinesisk flykt undan verkligheten. (8)
16. Är kanske med föl. (3)
20. Känd och omvitnad egenskap hos Källe. (9)
21. Färgklickar i vardagsmaten. (7)
22. En krigare utan hu. (3)
23. "En kvinna som sagt ja en gång säger också ja nästa gång. Hon har inte något hjärta av is, och man kan alltid påminna henne om hennes första —." (7)
Lord Byron)
24. När det värsta är över. (7)
25. Brukade Eckermann och Goethe. (7)
26. Lindansare. (7)
27. Måste ju den vara, som ställt till scener i årtal. (7)
30. Svårt att vara, när man har tandvärk. (5)

Lösning till korsord nr 4



Pristagare blevo: Einar Mohlin, Svedenborgsgatan 6, Stockholm, 1:a pris kr. 10:—, och Britt Sandquist, avd. 2 sal 9, Söderby Sjukhus, Uttran, 2:a pris kr. 5:—.

Tävlingsregler.

Lösning till korsord nr 6 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 juli 1950. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelsen vara märkt "Korsord nr 6." Glöm ej att tydligt ange namn och adress!

Två priser, ett på tio och ett på fem kronor utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i augustinumret.

påhlssons

Malmö

bröd
gott bröd

JULPRISTÄVLINGEN AVGJORD.

Den i Status julnummer utlysta schackpristävlingen är nu avgjord. Samtliga de fyra uppgifterna synes ha senterats högt av schackvännerna, som i stort sett lyckats knäcka tankenötterna. En verklig stötesten synes dock ha varit nr 2, där varianten 1.—, Dg1† så gott som undantagslöst undgått läsarnas uppmärksamhet. — Till första pristagare korades A. Hildebrand, Uppsala, vars korrekta och välmotiverade lösningar nog står en aning i särklass. — Vi gratulera segraren och övriga pristagare, samtidigt som vi önska de av Fortuna mindre gynnade bättre lycka nästa gång.

Och så övergå vi till prisutdelningen.

Första pris: kronor 25:—, A. Hildebrand, Postfack 176, Uppsala.

Andra pris: kronor 15:—, Nils Åberg, Gravarne.

Tredje pris: kronor 10:—, Manne Persson, Box 1115 Selja, Mora.

Fjärde- och femte pris: schacklitteratur, Karl Stenlund, Söredsta, Fjällsjösil, samt Gustaf Nordlander, Box 35, Sollefteå.

Lösningarna.

De åsyftade lösningarna i Julpristävlingen återges här.

Nr 1. Vit drar och gör remis! (Av C. Erlin.)

1. c3—c4!, Dd1×d4. (På det närliggande 1.—, D×e1 följer helt sonika 2. c5†, Ka6. 3. c6 och svart måste för att hindra bonden från att gå i dam söka remis-schackar.)

2. c4—c5†!, Dd4×c5. (Om 2.—, K×c5 så 3. Lf2!, D×f2. 4. Se4†.)

3. Lc7×a5†! Trots svarts stora materiella övervikt är nu ett remisslut ofrånkomligt, vilket framgår av följande varianter.

3. a. — —, Kb6×a5. 4. Sd6—b7† etc.

3. b. — —, Dc5×a5. 4. Sd6—c4† etc.

3. c. — —, Kb6—a6. 4. b3—b4 och spelet är remis emedan den svarta kungen ej mera kan ingripa i spelet.

*

Nr 2. Den som är vid draget förlorar! (Av F. Amelung.)

Drar vit t.ex. Ld6—c7 följer 1.—, d7—d5 och saken är klar. Fortsätter vit så med löpardrag, exempelvis 2. Ld6 kan svart tillåta sig 2.—, Df4†. 3. L×f4, g×f4 o. s. v.

Så låta vi svart börja:

1. — —, Df2—g1†. (Det relativt bästa).

2. Kh2×g1, g5—g4. 3. Kg1—h2, g4×h3.

4. Ld6—e7†, Kh4—g4. 5. g2×h3† och vits vinst är blott en tidsfråga.

*

Nr 3. (Ur ett parti mellan Niemzowitch och Hofer).

Här inleder den excentriske stormästaren, Niemzowitch (vit) med det briljanta blockeringsdraget:

Schack

Redigerad av
G. SKARP

1. La4—e8!, Ta8×e8. (Det andra tornet kan, som lätt synes, ej slå för 2. Df7† och matt i nästa drag.)

2. Dh5—h6! Ett glänsande Damoffer!

2. — —, h7×g6. 3. Se5—g4!

Detta "stilla" drag är kombinationens slutpoäng. Svart står nu hjälplös inför den hotande kvävmatten på h6.

*

Nr 4. Vit drar och vinner. (Av J. Behring.)

1. Ld3—a6, Kf2×g1 (Om 1.—, h2 så 2. Lf8!, h×g1. 3. Lc 5† och vit har ernått en slutspelsmässigt vunnen ställning).

2. Lh6—e3†, Kg1—h2. 3. Le3—f4†, Kh2—gl. 4. Lf4—g3, h3—h2. (Nu är svart patt! — I det följande illustreras på ett lika intressant som lärorikt sätt den bärande idén i det vita spelet.

5. Ka4—b5! Hans majestät i egen hög person anträder nu en till synes något vinglig, men i själva verket högst målmedveten färd.

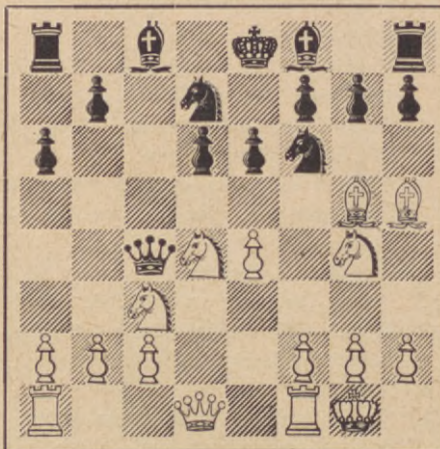
5. — —, Kg1—f1. 6. Kb5—c5†, Kf1—g1. 7. Kc5—e4, Kg1—f1. 8. Ke4—d4†, Kf1—gl. 9. Kd4—d3, Kg1—f1. 10. Kd3—e3†, Kf1—gl. 11. Lg3—f2 matt.

ELEGANT VM-PARTI.

I den s.k. "Utmanarturneringen" i Budapest, levererade Paul Keres, en av de starkaste aspiranterna på VM-titeln, ett vackert kombinationsparti, varifrån vi återge nedanstående avsnitt.

Ställning efter svarts 9:e drag Dc7—c4.

Svart: Kotov.



Vit: Keres.

10. Sd4×e6!
Ett lika oväntat som vackert offer.
10.—, Dc4×e6. (Om 10.—, S×h5, så 11. S×f8).

11. Sc3—d5, Ke8—d8. 12. Lh5—g4! De8—e5. (På 12.—, De8 följer avgörande 1×f6 jämte S×f6). 13. f2—f4, De5×e4. 14. Lg4×d7, Le8×d7. 15. Sd5×f6, g7×f6. 16. Lg5×f6†, Kd8—c7. 17. Lf6×b8. (Vit är nu kvalitativt över och har en vunnen ställning). 17.—, Ld7—c6. 18. Dd1—d2, Lf3—h6. 19. Ta1—e1, De4—g6. 20. Te1—c3, Kc7—d8. 21. Tf1—e1, a6—a5. 22. Lh8—d4, Ta8—a6. 23. Dd2—f2, Lh6—f8. 24. Ld4—b6†, Kd8—c8. 25. Te7—e8†, Lc6×e8. 26. Te1×e8†, Kc8—d7. 27. Te8×f8. Uppgjort.

Keres redivivus!

TBC-FLYKTINGARNA KOSTAR 770.000 KR.

I yttrande till regeringen i anledning av det ifrågasatta mottagandet här i Sverige av 150 tuberkulösa flyktingar jämte lika många anhöriga till de sjuka föreslår medicinalstyrelsen att de sjuka placeras på E-paviljonger vid Hallands läns sanatorium i Fagered, Garphyttans sanatorium, länssanatoriet i Västerås, länssanatoriet i Sundsvall och Jämtlands läns sanatorium Solliden i Östersund.

Kostnaderna för uttagningen av de sjuka, läkarundersökningen av de anhöriga samt vårdkostnaderna under ett år beräknar styrelsen till c:a 770.000 kronor.

Att maximera antalet anhöriga, som skall få följa med de sjuka till Sverige, till 150 kan komma att innebära en alltför sträng begränsning, framhåller utlänningskommissionen. Kommissionen understryker emellertid vikten av att före det slutliga utvalet noggranna uppgifter om klienternas förfogande.



Franska studentsanatorier.

På en hel del sanatorier ute i världen har man sökt ordna avancerad studieverksamhet för patienterna. Några av de största amerikanska sanatorierna, Mountain Sanatorium i Hamilton t. ex. och London Sanatorium i Ontario, har heltidsanställda lärare och regelbunden undervisning efter ett visst lässchema. Särskilt Hamiltonsanatoriet har ett omfattande undervisningsprogram med en mångfald ämnen och kurser, och det finns troligen inget annat sanatorium i USA som erbjuder de tuberkulossjuka tillnärmelsevis samma goda studiemöjligheter.

Även i Europa finns det sanatorier avsedda för tuberkulossjuka som vill studera. I Leysin i Schweiz finns t. ex. det 1922 grundade universitetssanatoriet Sanatorium Universitaire Susse med omkring 60 vårdplatser. Detta sanatorium står öppet för lärare och lärjungar av alla nationaliteter vid de schweiziska universiteterna, och är med sitt bibliotek på mer än 15.000 volymer, sina samlingar och sitt bildningsliv i sig självt ett litet universitet.

Sannolikt är dock Frankrike det land, där studentsanatorietanken blivit mest omsatt i praktiken, och om den saken har den engelska Napt Bulletin för april 1950 en del att berätta.

1924 väcktes inom franska studentkretsar tanken på ett särskilt sanatorium för lungsjuka studenter och en speciell organisation, UNEF, bildades för detta ändamål. Samarbete inleddes med hälsovårds- och undervisningsdepartementen

och 1933 kunde det första franska studentsanatoriet öppnas i Saint-Hilaire-du-Touvet i Isère. Det underbart vackert belägna sanatoriet tillbyggdes 1939 och förblev till 1941 Frankrikes enda vårdanstalt i sitt slag.

Sen dess har utvecklingen gått raskt och nu finns i olika delar av landet sammanlagt elva studentsanatorier, de flesta belägna inom räckhåll för en universitetsstad.

När man talar om de franska student-

sanatorierna är en distinktion nödvändig. Dessa sanatorier står öppna inte bara för dem som avlagt studentexamen utan även för elever vid läroverk och tekniska skolor, med andra ord för all studerande ungdom, och det är detta förhållande som ger den franska studentsanatorierörelsen särskilt stort värde. Frankrikes studentsanatorier har patienter från alla samhällsgrupper och alla studieområden, de är i vidsträcktaste mening demokratiska bildningsanstalter.

Sanatorierna har i allmänhet omkring 100 vårdplatser, de ligger högt och i vackra trakter och är över huvud taget så organiserade att de ska skänka de sjuka en kombination av bästa möjliga medicinska vård och lämpligaste studieförhållanden. Anstalterna är utrustade med välförsedda bibliotek, laboratoriesalar, läs- och musikrum. Det franska studentförbundet har en lokalorganisation vid varje studentsanatorium, ett slags patientförening, som står för de sjukas fritidssysselsättning, konserter, teaterföreställningar, film, radio o. s. v.



Saint-Hilaire-du Touvet, Isère — Frankrikes första studentsanatorium — har ett underbart läge.

AB Figeholms Bruk

Figeholm

Tillverka:

PRESSPAN för elektriskt ändamål av högsta kvalitet och med största genomslagshållfasthet

Textilpresspan — Bokbinderipresspan

Jacquardkort — Registerkartong

GAVLEVERKENS

Gasspisar — Vedspisar — Vattenvärmare

I modernaste konstruktion och arkitektur

Tackjärnsgjuteri — modellverkstad

Mek. verkstad — emaljverk

GAVLEVERKEN AB

Tel. 3643

GÄVLE

Tel. 3643

Men det kanske allra förnämsta i omvårdnaden om Frankrikes lungtuberkulösa studenter ligger i de ansträngningar man gjort för att tillgodose eftervården. I fullt medvetande om att den sjukes svårigheter inte är överständna den dag vederbörande lämnar sanatoriet har man skapat en organisation av konvalescenthem, där de sanatorievårdade studenterna kan fortsätta sina studier i väntan på den dag, då de är friska nog att kunna gå ut i livet igen. Man har också klart för



Studiearbete i ligghallen på St. Hilaire. Lägg märke till de utmärkta arbetsborden.

sig att den sociala återinpassningen är förenad med väsentliga problem för den f. d. sanatorievårdade, inte minst ekonomiska svårigheter, och har för att komma tillrätta härmed skapat speciella stödorganisationer. En av de livaktigaste av dessa stödorganisationer är Association Guy Renard, som består av omkring 2.000 f. d. patienter på de franska student-sanatorierna.

Tuberkulosstatistikens gåtor

Undan för undan får vi nu in uppgifter om dödligheten och sjukligheten i tuberkulos under år 1949. Att tuberkulos för närvarande är på tillbakagång i Sverige syns vara ett faktum.

Men vad kommer det an på att tuberkulosen för närvarande trängs tillbaka som folksjukdom? Den frågan tycks inte vara så lätt att besvara att döma av de många olika förklaringar till fenomenet som från tid till annan lanseras. De finnas som vill förklara tuberkulosens tillbakagång genom att peka på den aktiva behandlingens större variationsmöjligheter i våra dagars sanatorievård, andra återigen ser förklaringen i dispensärerens förebyggande antituberkulosarbete och framhåller särskilt hur calmettevaccinationen nu börjar göra sig gällande i tuberkulosstatistiken. Dessa skäl för tuberkulosfrekvensens minskning kompletteras med ytterligare en mängd förklaringar och summan av kardemumman torde väl vara att det är en lång rad av

faktorer, som tillsammans bidragit till den för ögonblicket gynnsamma statistiken.

Att en förbättrad levnadsstandard betydligt oerhört mycket i vårt land i kampen mot tuberkulosen står under alla förhållanden klart även om det kanske inte går att bevisa genom statistik — fast ju allt lär gå att bevisa den vägen. Emellertid fanns i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning för den 8 mars i år på tal om antituberkulosarbetet i Göteborgs och Bohus län bland annat följande rader att läsa:

”En ledsam undantagsställning intages av länets nordligaste del. I Strömstads östra dispensärdistrikt var sålunda under 1949 tbc-dödligheten hela 12 pr 10 000 invånare eller c:a fyra gånger så stor som länsgenomsnittet. Det rör sig här om länets allra fattigaste befolkning med relativt låg levnadsstandard. Även intresset för antituberkulosarbetet torde vara relativt lågt i denna trakt, att döma av bl. a. den rekordmässigt låga anslutningen till de allmänna skärmbildsundersökningarna år 1945. Denna höga tbc-dödlighet ger en varning om, vad som hotat antituberkulosarbetet i händelse av en konjunkturedgång.”

Så långt den citerade tidningen. Att kampen mot tuberkulosen ständigt också måste vara en kamp mot fattigdomen är något som alltid hävdats av de lungsjukas organisationer och i denna tidskrifts spalter.

STOCKHOLM

Svenskt Papper Aktiebolag

Sveavägen 98, Stockholm

Alla slag av papper för
tryckerier

Specialitet

Tryckpapper för böcker och
tidskrifter - Broschyromslag

JUTELUMP

Säckar och juteväv köpes. Fördämningsmattor, cisterner, sand- och torkgaltar säljas. Koksgritor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & C:o
Timmermansgat. 47 - Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

Är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjukkassa

STOCKHOLMS LÄNS

ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Sveavägen 61 — Stockholm
Tel. 23 09 85

BORÅS och SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN

AB Corsettindustri

— BORÅS —

NAMNANROP:

A. B. C.-KORSETT

BORÅS och SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN

A.B. Kamgarn

BORÅS

Gusums Blixtlås

FABRIKSNEDERLAG

D. G. Rudholm & C:o

Tel. 119 07 & 144 07

Borås

H. Svegmarks

Fabriks A/B

BORÅS - Tel. 176 55

**BORAS och SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN**

AB BREDIN & C:O — KINNA

Värme- och Sanitära anläggningar
utföras fackmässigt under garanti

Telefon 323

BETALD ANNONSPLATS

HALMSTAD

AB Halmstads Murbruksfabrik
har

1) stora grusfyndigheter med förstklassigt material, 2) Hallands största och modernaste sorteringsfabrik, 3) en kapacitet av ca 30 km. per tim., 4) marknadens billigaste priser, vilket borgar för säkra och förstklassiga leveranser såsom t.ex. till nybyggnaderna vid Malcus Verkstäder, Halmstads Järnverk och Nordiska Maskinfilt, där stora fordringar ställs på materialet.

Fabriken vid Wapnö Grustäkt, där även en tidsenlig cementvarufabrik är uppförd.
Tel. 2143, 2849

HALSINGBORG

ZOËGA & SON

KAFFEROSTERI

Drottningg. 30—36

Tele. 26200

HÖÖR

Väl behov av:
Fotvård, bad, massage, kortvåg.
Besök Skodsborgs-Institutet
Höör, Fredsgatan 1. Tel. 758.
Öppet 9—6, lördagar stängt.

JÖNKÖPING

**June-Munktell
Marinmotor**

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

**AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPING'S MOTORFABRIK**

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897.

JÖNKÖPING

BETALD ANNONSPLATS

LUND

KOL KOKS VED

Lunds Bränsle A.-B.

St. Gråbrödersgatan 15

Tel. 123 49

HÄR STANNAR VI!

Lämna Edra kläder till kemisk tvätt hos
DALBY KEMISKA, så får Ni ett stil-
fullt och välgjort arbete

En gång kund — alltid kund!

DALBY

Kemiska

MALMÖ

HERMES cyklar

Malmö — kontoret Norregatan 6.

Tel. 724 50.

NYMANBOLAGEN AB

CAFÉ SLOTTSPARKEN

REKOMMENDERAS

Smörgåsar, luncher och supéer
Även inneservering.

1:sta klass HERR-, DAM- och
MILITÄRSKRÄDDERI

Malmö Skrädderiaffär A/B
1911—1946.

Föreningsgatan 35.

Tel. 231 67

MALMÖ KARTONGFABRIK

Lilla Kvarngatan 3

Tel. 150 89

Fabrikation av alla slags
Kartonger.

Fråga alltid efter S:T KNUTS

Vatten och Läskedrycker

S:T KNUTS VATTENFABRIK

Malmö — Telefon 211 80

MALMÖ

TEATERKAFÉET

PILDAMMARNÄ

REKOMMENDERAS

Tel. 255 26

Olga Hellqvist

SUNDSVALL

DUCO & MÅLAREVERKSTAD

Modern och tidsenligt inredd efter
senaste förordningen

C. ERIK BERGSTRÖM

Förstklassigt arbete Humana priser

N. Järnvägsgatan 52 Telefon 1718

NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP

avhåller å Bergsåkers Travbana Sunds-
vall, travtävlingar ca 30 söndagar under
Mars—Oktober 1950. Totalisator.

631 88 Pressrummet 630 61

Tel.: Kontoret 4270 — Banmäst. 5330

Järnkonstruktioner och smiden
för hus och fabriksbyggnader

Andersson & Nilssons Smidesverkstad
Telefoner 4757, 4767 — SUNDSVALL

UPPSALA

DERBER

A.-B. Hj. Söderberg

UPPSALA

A.-B. RÖRKOMPANIET

E. B. Widén

Vaksalagatan 27 UPPSALA

Tel. 307 86, 347 86

Fil.: Kyrkogatan 4, Norrtälje. Telefon 1179

Värme, Ventilations- och Sanitets-
anläggningar samt Reparationer

KUNGSÄNGENS

KEMISKA TVÄTT

Kungsängsgatan 23

Tel. 382 52

REKOMMENDERAS

VÄSTERAS

VARGBO HANDELSTRÄDGÅRD

Telefon 312 32

Blomsterhandel, Stora gatan 86. Tel. 305 61
Utför alla slags Binderier och Blomster-
korgar omsorgsfullt. Årstidens krukväx-
ter och lösa blommor i stor sortering och
till billiga priser.

Rederiaktiebolaget

IRIS

STOCKHOLM

Telegr. "Clasabra"

Tel. 11 71 00, 10 49 45

S/S "Rigel"	6450 d.w.
S/S "Lestris"	4300 "
S/S "Polaris"	3775 "
S/S "Jupiter"	3200 "
S/S "Orion"	3000 "
S/S "Atair"	2990 "

BETALD ANNONSPLATS



sätter

STOPP

för skolning!

Begeer därför

BERGSHUD

nästa gång

ni behövs

skolan!

Tillverkas av:

AB. WILH. GRÖNVALLS LÅDIFABRIK
ÄNGELHOLM

Löderup

Välsorterad trävaru- och byggnadsmaterialaffär
KOL, KOKS, BRIKETTER, ANTRACIT, och VED
SPANNMÅL alla slag samt **KLI, fodermedel och**
foderblandning, gödning m. m.

Aktiebolaget Malte Andersson

Telefon 206

Telefon 136